

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jasna Gabrič

Izzivi oblikovanja skupne evropske energetske politike

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jasna Gabrič

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Izzivi oblikovanja skupne evropske energetske politike

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

Izzivi oblikovanja skupne evropske energetske politike

Energetski viri bodo v prihodnje še veliko bolj pomembni kot se danes lahko zavedamo. Rastoči trgi na Kitajskem in Indiji bodo v prihodnje imeli še večje potrebe po energiji kar bo pomenilo, da bo kos pogače, namenjen Evropi, še manjši. V magistrski nalogi želim dokazati, da EU na mednarodnih trgih ne nastopa enotno, s t.i. »enim glasom«. Prav to pa bo v prihodnje izrednega pomena, če bomo želeli biti na mednarodnem trgu veliki igralec. Evropska unija je trenutno šele na poti k oblikovanju skupne energetske politike. Ravno v letu 2011 je sprejela nekaj pomembnejših dokumentov na področju te politike. Med drugim je 15. decembra 2011 predstavila Energetski načrt do leta 2050 v katerem predstavlja in analizira več možnih scenarijev razvoja evropske energetske politike k nizkoogljični družbi, vendar se v nobenem scenariju ne bo možno izogniti odvisnosti od zemeljskega plina in nafte. Scenariji obravnavajo vse velike spremembe na področju cen ogljika, tehnologije in povezav. Hipotezo pa sem preverila tudi v intervjuju z člani kabineta komisarja za energetiko EU ter v intervjuju z dr. Romano Jordan Cizelj, evropsko poslanko in članico Odbora za industrijo, raziskave in energetiko pri evropskem parlamentu.

Ključne besede: zunanji energetski trg, EU, zemeljski plin, nafta, skupna energetska politika.

Challenges of forming a common European energy policy

In the future energy sources will be far more important than they are today. Market growth in China and India will accelerate energy needs which will place pressure on Europe. This Master's thesis aims to prove that the EU isn't performing commonly - that is with "one voice" on international markets. It is argued that European unity will be of extreme importance in the future if we will want to maintain our role on the international markets. The European Union is currently formulating its common energy policy and in 2011 accepted some of the most important documents on this issue. In particular, on December 15, 2011 the Energy plan to 2050 was introduced in which several possible scenarios of development of European policy towards low carbon society were proposed. However, it is important to note that the scenarios described will not avoid dependency from natural gas and petroleum. Scenarios proposed deal with major changes to carbon pricing, cost of technology development and other connections. The hypothesis presented in this thesis was tested in interviews with the members of cabinet of Commissioner for Energy of the EU and with Romana Jordan Cizelj, PhD, Slovenian member of European Parliament, who is also a member of Committee for industry, research and energy at the European Parliament.

Keywords: broader energy market, the EU, natural gas, petroleum, common policy.

KAZALO

SEZNAM GRAFIKONOV	6
SEZNAM KRATIC	7
1 UVOD	8
1.1 Cilj magistrske naloge	10
1.2 Hipoteza	10
1.3 Metodologija	10
1.4 Struktura magistrske naloge	11
2 OPREDELITEV KONCEPTOV IN POJMOV SKUPNE ZUNANJE ENERGETKSE POLITIKE	12
2.1 Realistična teorija mednarodnih odnosov	13
2.1.1 Moderni realizem	14
2.1.2 Geopolitika	15
2.1.3 Zunanja politika	18
2.1.5 Energetska varnost	18
3 ZGODOVINSKI RAZVOJ ENERGETSKE ODVISNOSTI EU	20
3.1 Cilji EU na področju energetike	21 [⊥]
!! HYPERLINK \l "_Toc313379629" ¶ 4 ODVISNOST EU OD RAZLIČNIH ENERAGENTOV	23
4.1 Odvisnost EU od zemeljskega plina	23
4.2 Odvisnost EU od uvoza nafte	24
4.3 Delež energetske oskrbe iz obnovljivih virov	25
4.3.1 Sončna energija	26
4.4 Zaloge energentov na območjih pomembnih za EU	28
5 POMEMBNEJŠE ENERGETSKE POTI V EU	28
5.1 Nabucco plinska pot	30
5.1.1 Osnovni statistični podatki	30
5.1.2 Prednosti in pomanjkljivosti plinovoda	31
5.1 Južni tok	33
5.2.1 Osnovni statistični podatki	33
5.2.2 Prednosti in pomanjkljivosti Južnega toka	34
5.3 Severni tok	34
5.3.1 Osnovni statistični podatki	34
5.3.2 Prednosti in pomanjkljivosti Severnega toka	35

6 TRENUTNO STANJE ENERGETSKE POLITIKE EU	35
6.1 Težave pri vzpostavitvi »enega glasu« EU na energetskih trgih.....	39
6.2 Dobre prakse sodelovanja na ravni EU	41
7 IZZIVI SKUPNE ZUNANJE ENRGETSKE POLITIKE EU.....	43
7.1 Načrti EU v prihodnje	47
8 ZAKLJUČEK.....	52
9 LITERATURA	55
PRILOGA A: Odgovori na poslana vprašanja iz kabineta Evropskega komisarja za energijo, 29. 11. 2011.....	61
PRILOGA B: Intervju - sogovornica dr. Romana Jordan Cizelj, evropska poslanka in članica Odbora za industrijo, raziskave in energetiko pri evropskem parlamentu.....	73

SEZNAM GRAFIKONOV

Graf 4.1: Uvoz zemeljskega plina v EU glede na državo porekla (PJ; petajoule)	24
Graf 4.2: Uvoz surove nafte glede na državo izvora (Mt)	24
Graf 4.3: EU-27 proizvodnja, poraba in neto uvoz nafte (milijon ton/leto).....	25
Graf 4.4: Delež obnovljivih virov v celotni porabi energije in cilj porabe energije iz obnovljivih virov leta 2020 (%)	26

SEZNAM SLIK

Slika 4.1: Možna postavitev omrežja alternativnih virov energije za Evropo, Severno Afriko in Bližnji Vzhod.	27
Slika 4.2: Viri in glavni dobavitelji nafte v EU (v milijardah kubičnih metrov)	28
Slika 5.1: Glavne poti uvoza nafte (modri in oranžni kvadrati) v EU leta 2009 (v milijonih ton)	29
Slika 5.2: Načrtovane poti treh plinovodov: plinovoda Nabucco (v rdečem), Severnega(v zelenem) ter Južnega toka (v modrem).	30

SEZNAM KRATIC

ACER *Agency for the cooperation of Energy regulators*: Agencija za sodelovanje energetske regulatorjev

EAEC *European Atomic Energy Community*: Evropska skupnost za jedrsko energijo

EC *European community*: Evropska skupnost

ECSC *European Coal and Steel Community*: Evropska skupnost za premog in jeklo

EERA *European Energy Research Alliance*: Evropska zveza organizacij za energetska raziskovanja

ENTSO-E *European Network of Transmission System Operators for Electricity*: Združenje evropskih sistemskih operaterjev prenosnega omrežja za obratovanje in izmenjavo električne energije

ENTSO-G *European Network of Transmission System Operators for Gas*: Evropska mreža operaterjev prenosnih sistemov za plin

EREC *European Renewable Energy Council*: Evropski svet za obnovljiva energija

IEA *International energy agency*: Mednarodna agencija za energijo

INOGATE *Interstate oil and gas transport to Europe*: Meddržavni transport nafte in plina v Evropo

OME *Observatoire Mediterranéen de l'Energie*: Mediteranski observatorij za energetiko

RWE *Rheinisch-Westfälisches Elektrizitätswerk AG*: Nemška energetska družba

TAPI *The Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India pipeline*: Turkmenistanski-Afganistanski-Pakistanski-Indijski plinovod

TREC *Trans-Mediterranean Renewable Energy Cooperation*: Trans-Mediterransko sodelovanje za obnovljiva energija

1 UVOD

Življenja brez dostopa do energije si ne znamo več predstavljati. Zdi se nam nekaj samoumevnega. Zadnje čase smo vedno bolj priča temu, kako zelo smo odvisni od energije. To se odraža v prometu, ogrevanju oziroma ohlajevanju prostorov, obratovanju tovarn, kmetijskih panogah, in sicer v obliki višjih cen energentov, vedno resnejših groženj glede varnosti oskrbe z energijo ter vedno večjega negativnega vpliva na podnebje. Vsi energetske viri so omejeni tako po količini kot po izrabi, ki je pogosto vir onesnaževanja.

V naslednjih 20 letih bo potrebno samo v Evropi nameniti okoli tisoč milijard evrov sredstev za pokritje pričakovanega povpraševanja po energiji in zamenjavo zastarele infrastrukture (Urad RS za komuniciranje 2010).

EU danes 50 % potreb po energiji pokrije z uvozom, postaja pa tudi vedno bolj odvisna od uvoženih ogljikovodikov. Če se stanje ne bo spremenilo, se bo odvisnost EU od uvoza energije povečala s 50 % skupne trenutne porabe energije v EU na 65 % v letu 2030. Pričakuje se, da se bo odvisnost od uvoza plina povečala s 57 % na 84 % do leta 2030, od uvoza nafte pa z 82 % na 93 %, kar prinaša tako politična kot gospodarska tveganja. Poleg tega še niso vzpostavljeni mehanizmi, ki bi zagotavljali solidarnost med državami članicami, če bi prišlo do energetske krize. Pri tem je potrebno imeti v mislih dejstvo, da je več držav članic v veliki meri ali povsem odvisnih od enega samega dobavitelja posameznega energenta, predvsem plina (Urad RS za komuniciranje 2010).

Približno polovica plina, porabljenega v EU, prihaja iz samo treh držav (Rusije, Norveške in Alžirije). Glede na sedanje trende bo odvisnost od uvoza plina v naslednjih 25 letih presegla 80 % (Evropska komisija 2006).

Prekinitev dobave plina v letu 2008 Turčiji, Grčiji in drugim južnoevropskim deželam, ki jo je izzvala tranzitna kriza v Ukrajini, je pokazala tudi na nujno diverzifikacijo dobave ter povečanje kapacitete rezerv plinovodnih sistemov. Naraščajoča odvisnost od uvozov iz nestabilnih regij in dobaviteljev predstavlja resno tveganje. Nekateri pomembnejši proizvajalci in potrošniki uporabljajo energijo kot politični vzvod. Med druga tveganja spadajo vplivi zunanjih akterjev, ki ne upoštevajo istih tržnih predpisov in doma niso izpostavljeni istim konkurenčnim pritiskom kot na notranjem energetskem trgu EU.

Nikakor ni vprašljiva zakonita pravica posameznih držav članic, da razvijajo lastne zunanje odnose za zagotavljanje varnosti oskrbe z energijo in da same izberejo mešanico energetskega virov znotraj države. Vendar pa bi razvoj skladne in usmerjene zunanje energetske politike EU, ki temelji na celotnem razponu notranjih in zunanjih politik EU, okrepil skupno varnost zunanje oskrbe z energijo v Uniji. Pripomogel bi tudi k učinkovitejšemu soočanju EU z možnimi strategijami glede škodljivega vplivanja pomembnih zunanjih dobaviteljev energije na tržne temelje. Dobro delovanje svetovnih trgov je najboljši način za zagotavljanje varne in cenovno dostopne oskrbe z energijo. Vzpostavlja prožno in prilagodljivo svetovno oskrbo z energijo, olajša odločitve o naložbah, blaži krize in zagotavlja varnost za potrošnike in proizvajalce. Prepričati moramo države potrošnice, ki niso članice EU, da so lahko svetovni energetski trgi zanje koristni. Če bi se odločile, da so dvostranski dogovori edini način za zagotavljanje varnosti, bi tveganje motenj v energetskega sistema naraslo (Evropska komisija 2006a).

Evropa do sedaj še ni razvila notranjih trgov z energijo, ki bi bili v celoti konkurenčni, vendar ko bodo takšni trgi obstajali, bodo državljani in podjetja v EU uživali vse koristi varnosti oskrbe in nižjih cen. Da bi lahko dosegli ta cilj je nujno razviti medsebojne povezave, vzpostaviti učinkovite zakonodajne in ureditvene okvire in jih v celoti uporabljati v praksi ter dosledno izvajati pravila Skupnosti o konkurenci. Da bi se lahko Evropa uspešno odzvala na številne izzive, s katerimi se sooča, mora biti energetski sektor tržno urejen. Predvidljiva in učinkovita notranja trga s plinom in električno energijo sta bistvenega pomena za omogočanje potrebnih dolgoročnih naložb in konkurenčnosti cen za potrošnike (Urad RS za komuniciranje 2010).

Med glavne potencialne ukrepe EU na področju energetike spada tudi solidarnost med državami članicami in zanesljivost dobave nafte, plina in električne energije. Dolgoročna varnost oskrbe pomeni, da EU glede dobave ni preveč odvisna od manjšega števila držav ali da izravnava to odvisnost s tesnim sodelovanjem na področju naložb in prenosa tehnologije z državami dobaviteljicami energije. EU tako goji ploden odnos s tradicionalnimi dobavitelji plina, ki so iz Evropskega gospodarskega prostora, tj. Norveško, in zunanjimi dobavitelji, kot sta Rusija in Alžirija. EU verjame, da se bodo ti odnosi v prihodnosti okrepili.

1.1 Cilj magistrske naloge

Magistrska naloga temelji na preučitvi energetske politike EU do vseh večjih področij virov energije pomembnih za države članice Evropske unije. V nalogi želim ugotoviti, ali bo Evropska Unija v prihodnje sposobna uveljaviti tudi na področju energije »en glas« ali pa bodo države tudi v prihodnje vsaka zase urejale in reševale energetske zadeve. Do sedaj so na energetske politiko gledali kot na nacionalno politiko odvisno od vsake članice posebej. Marsikdo bi se danes strinjal, da so posamezne energetske politike držav članic kot take nesmiselne. Evropska energetska politika je danes problem celotne EU in ne držav posebej. EU želi skupen ekonomski trg za kar je še posebej pomemben tudi skupen energetski trg. EU brez skupne energetske politike nima nadzora tudi nad prihodnjimi dogodki povezanimi z energijo.

1.2 Hipoteza

V skladu s ciljem bom v magistrski nalogi skušala dokazati naslednjo hipotezo:

HIPOTEZA:

EU kljub vsem prizadevanjem in listinah, ki jih je sprejela na področju energetike, na globalnih energetskih trgih ne nastopa kot celota oz. enota. Delno nam to dokazuje nastop posameznih članic EU na energetskem trgu, kjer v svojem imenu podpisujejo pogodbe in dogovore z energetskimi partnerji.

1.3 Metodologija

Magistrsko nalogo sem začela pisati, ko sem zaključila z zbiranjem virov o izbrani tematiki ter po tem, ko sem te vire prebrala in jih razvrstila po pomembnosti oziroma relevantnosti same vsebine. Gre za primarne vire (npr. dokumenti in poročila institucij EU) in sekundarne vire (knjige, zborniki, strokovni in časopisni članki). Pri nastanku magistrske naloge sem se tako predvsem uporabila analitično-sintetično metodo.

V nalogo sem vključila tudi dva strokovna intervjuja s pomočjo katerih bom predstavila trenutno stanje evropske energetske politike ter njihov pogled na možnosti vzpostavitve »enega glasu« EU. Odgovore na vprašanja so pripravili v kabinetu evropskega Komisarja za energetiko, sestala pa sem se tudi z slovensko evropsko poslanko, dr. Romano Jordan Cizelj,

ki je med drugim poročevalka Odbora za industrijo, raziskave in energijo (ITRE) ter doktorica znanosti s področja jedrske tehnike.

1.4 Struktura magistrske naloge

V drugem poglavju, s katerim pričnjam temo magistrske naloge, bom predstavila teoretsko podlago magistrske naloge. Tako bodo v drugem poglavju opredeljeni izbrani koncepti in pojmi, za katere menim, da so pomembni pri nadaljnji obravnavi skupne evropske energetske politike. Med njih po vrsti sodijo realistična teorija mednarodnih odnosov, zunanja politika, geopolitika in energetska varnost.

V tretjem poglavju bo predstavljen zgodovinski razvoj energetske politike EU nato pa tudi cilji EU na področju energetike kot uvod v temo magistrske naloge. Nekateri analitiki vidijo pri skupnem energetske trgu predvsem tri cilje (Newman 2008):

- razvoj skupne zunanje energetske politike je nujen za enakopravne odnose Evrope in uvoznikov v pogajanjih, investicijah in razvoju virov. Imeti en skupen »glas« EU pomeni postati močnejši pogajalec v pogajanjih z neevropskimi dobavitelji kot sta Rusija in OPEC,
- vzpostaviti domačo infrastrukturo in distribucijo energije. Da bi lahko dosegli to, mora EU sodelovati z nacionalnimi vladami s čimer vzpostavlja in ustvarja klimo ugodno za investicije in prihod direktnega kapitala v samih članicah EU,
- vzpostaviti notranji evropski energetski trg preko integracije in liberalizacije energetskega trga v državah članicah EU vzporedno z razvojem zveze TEN (*Trans-European Energy Networks*).

V četrtem poglavju bo predstavljena trenutna odvisnost EU od ključnih energentov. S tem bom prikazala, kateri viri so in bodo v bodoče igrali pomembno vlogo na območju EU in katera so tista območja bogata z energijskimi viri, ki so pomembna za EU. Danes in v prihodnje je in bo zelo pomembno kako bomo združili povečanje energetske učinkovitosti, obnovljive vire in jedrsko energijo s klimatskimi spremembami.

V petem poglavju bodo predstavljena za EU pomembnejša energetska območja oziroma energetske poti. Približno polovica evropskega uvoženega plina in 30 % uvožene nafte prihaja iz Rusije (Offerdal 2007). Moskovski energetski gigant Gazprom namerava zgraditi dva nova plinovoda, t. i. Severni tok (*Nordstream*) in Južni tok (*Sudstream*), s katerima bi oskrboval EU s plinom iz Sibirije. Nekatere analitike skrbi, da bo ta ukrep Gazproma škodil evropski energetske varnosti saj jo bo s tem postavil v še večji odvisni položaj. Da se to ne bi zgodilo, pa sedaj Bruselj podpira idejo Avstrijskega energetskega giganta OMV AG, da bi zgradil plinovod (t. i. Nabucco) s katerim bi povezal Evropo z nahajališči energijskih virov pri Kaspijskem morju in na Bližnjem vzhodu.

Osrednji del magistrskega dela predstavlja šesto in sedmo poglavje. V šestem poglavju bo predstavljeno trenutno stanje energetske politike EU ter s kakšnimi težavami se bo EU soočala v prihodnje pri uveljavljanju »enega glasu« na področju energetske politike. V sedmem poglavju, ki temelji na poglobljeni analizi primarnih in sekundarnih virov ter strokovnih dveh intervjujih narejenih z evropsko poslanko, dr. Romano Jordan Cizelj, ter s člani kabineta evropskega komisarja za energetiko, g. Günther H. Oettingerja, bom predstavila izzive skupne energetske politike ter kakšne so možnosti vzpostavitve »enega glasu«.

V sklepnem poglavju bodo preverjene hipoteze in cilj ter ovrednoteno raziskovalno delo v luči obstoječe literature.

2 OPREDELITEV KONCEPTOV IN POJMOV SKUPNE ZUNANJE ENERGETKSE POLITIKE

Energetska politika EU je pomemben del zunanje politike EU. Energetska politika obravnava tri ključna področja: varstvo okolja, konkurenčnost med trgi članic EU ter varnost pri dobavi energije oziroma vse večjo razpršenost med dobavitelji energije.

Veliko analitikov pri skupni zunanji energetske politiki izpostavlja koncepte večje varnosti pri dobavi energije, kjer mora EU upoštevati nekaj ključnih dejstev. Med njimi je nujna posodobitev infrastrukture za transport energije (npr. plinovodi). Pomembno je, da EU

zagotovi čim več različnih transportnih poti ter tako zmanjša odvisnost od samo enega dobavitelja v primeru političnih kriz. EU mora vzpostaviti skupen dialog z ključnimi dobavitelji energije. Izvajati mora skupno politiko oz. dialog z glavnimi dobavitelji, kar pa je izredno zahtevna naloga, saj članice EU niso pripravljene svojega administrativnega dela s področja energije prenesti na evropsko raven k evropskim institucijam. Področje »zunanje energetske politike« vključuje razpršenost virov, varnost transportnih poti, boljši sistem, ki bi se hitro in učinkovito odzval na krize, ki jih povzroča nestabilen mednarodni trg (Kusku 2010).

V nadaljevanju bom opredelila izbrane koncepte in pojme, za katere menim, da so pomembni pri nadaljnji obravnavi skupne evropske energetske politike. Med njih po vrsti sodijo realistična teorija mednarodnih odnosov, moderni realizem, geopolitika, zunanja politika in energetska varnost.

2.1 Realistična teorija mednarodnih odnosov

V magistrski nalogi, kot je razvidno iz naslova, obravnavam politiko vseh držav znotraj EU v odnosu do tretje države zunaj območja EU kar pomeni, da govorimo o mednarodni politiki. Ker je tema energetike zaradi svoje velike pomembnosti predvsem predmet meddržavnih pogovorov in dogovorov na najvišji ravni ima končno besedo »najvišja« politika in ne ostali manj pomembni udeleženci v mednarodnih odnosih. Celovito obnašanje držav v mednarodnih odnosih razlaga teoretični pristop realizma.

Realizem Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje kot *»prizadevanje upodabljati, prikazovati resničnost tako, kot je, se kaže«*. Temeljni koncepti realizma: moč, interes in ravnotežje se oblikujejo iz razumevanja sveta in človeka takšnega kot sta. Realisti posvečajo pozornost predvsem tistemu, kar je, ne pa tistemu, kar bi moralo biti. Današnji moderni realisti izhajajo predvsem iz Tukidida, Machiavellija in Hobbesa, ki zastopajo misel, da naravo politike v bistvu opredeljuje borba za moč in položaj moči med posamezniki in skupinami znotraj različnih političnih enot, kjer se bije boj za premoč v določeni enoti (državi, cerkvi, razredu,...) in med samimi enotami, kjer boj postane mednacionalni, medplemnski ali podoben spopad. Tukidida lahko štejemo za prvega realista, saj je na prvo mesto postavil pomen in neizogibnost moči. Machiavellija v okvir realizma postavlja

razumevanje moči, njegova trditev, da je politika spopad interesov in njegov pesimističen pogled na človekovo naravo. Hobbes pa se je ukvarjal z osnovnimi problemi moči ter z naravo moči v političnih odnosih, vendar pa ni verjel, da bo v bodočnosti prišlo do bistvenih sprememb v obnašanju človeka ali v njegovem okolju (Simoniti 1995, 8). Ker moderni realisti izhajajo iz omenjenih realistov, bom v naslednjem podpoglavju več prostora namenila prav njim.

2.1.1 Moderni realizem

Nacionalni interes, ki ga bom v nadaljevanju naloge predstavila pod izzivi skupne energetske politike, predstavlja za realiste glavno izhodišče in merilo, s pomočjo katerega je mogoče določiti zunanje politične cilje. Moderni realisti pa kot konceptualno sredstvo in cilj smatrajo moč. Tudi eden izmed najpomembnejših realističnih teoretikov, Nemeč Hans J. Morgenthau, v svoji knjigi »Politika med narodi« (1995, 111) moč postavlja v ospredje.

Ker je želja po moči značilen element mednarodne in vsake druge politike, je mednarodna politika nujno politika moči. V praksi mednarodnih zadev je to dejstvo splošno priznано, medtem ko ga učenjaki, publicisti in celo državniki v svojih izjavah pogosto zanikajo. Morgenthau (1995, 111) tudi trdi, da je borba za moč univerzalna v času in prostoru in je kot izkustveno dejstvo ni mogoče zanikati. Bistvo mednarodne politike je po njegovem mnenju identično bistvu notranje politike. Tako notranja kot mednarodna politika sta borbi za moč, ki ju modificirajo le različni pogoji, v katerih ta borba na notranjem in mednarodnem področju poteka. Težnja po dominaciji je element vseh oblik človekovih združb, od družine, različnih bratovščin, poklicnih zvez in lokalnih političnih organizacij, do države. Notranja in mednarodna politika sta dve različni manifestaciji istega pojava – borbe za moč. Sposobnost EU in držav članic glede zmožnosti skupnega in enotnega nastopanja na mednarodnem trgu lahko obravnavamo predvsem tudi s tega vidika realistične teorije.

In ko že govorimo o moči in energiji hkrati, ne moremo mimo dejstva, da od 1. Svetovne vojne dalje postaja nafta kot vir energije vedno bolj pomembna za industrijo in vojskovanje. »Ena kaplja nafte je vredna ene kaplje krvi naših vojakov« je dejal Clemenceau¹ med prvo

¹ Georges Benjamin Clemenceau je bil med leti 1906 – 1909 in 1917 – 1920 premier Francije. Bil je eden pomembnejših politikov pri Versajski mirovni pogodbi in Pariški mirovni konferenci.

svetovno vojno. Nepričakovan pojav nafte kot nujno potrebne surovine je povzročil premik v relativni moči politično vodilnih nacij. Sovjetska zveza, ki ima dovolj nafte za svoje potrebe, je postala močnejša, Japonska, ki nima prav nobenih nahajališč nafte, pa je postala znatno šibkejša (Morgenthau 1995, 214).

G. F. Kennan kot večina realistov meni, da je človek po naravi iracionalen, egoističen, trmast in nagnjen k nasilju. Jasno je, da vlade ne vodijo zunanje politike v skladu z interesi svojega naroda. Vlade praviloma predstavljajo samo del ambicij svojega naroda: eno politično stranko ali koalicijo strank. Javno mnenje ne more igrati iste vloge v zunanji kot v notranji politiki, saj se mednarodni odnosi tičejo predvsem odnosov med vladami ne pa med narodi. Razlike v kulturnem, političnem ekonomskem in socialnem razvoju samo povečujejo možnost konfliktov. Tako kot ni enostavnih osebnih odnosov med posamezniki, so tudi v mednarodnih odnosih med suverenimi državami vedno prisotni elementi tekmovalnosti in antagonizmov (Simoniti 1995, 33).

2.1.2 Geopolitika

Z obravnavo realizma sem predstavila teoretičen okvir v katerega sem postavila temo magistrske naloge. Kako se ti teoretični okvirji manifestirajo v mednarodnih odnosih prikazuje geopolitika. Pojem geopolitika je prvi uporabil švedski politolog Rudolf Kjellen² na začetku 20. stoletja. Zanj je geopolitika bila samo posebna analiza politike, ki jo pogojujejo prostorski dejavniki – še posebno analiza zunanje politike nacionalnih držav, vendar ne samo teh. Za geopolitiko Simoniti v uvodu v knjigi »Geopolitika v XX. stoletju« trdi, da je samo drugačen pristop k sami politiki; je skupek načel in metod, ki so vsebina in opora geopolitičnih teorij in hipotez. Njen namen ni statični opis geografske razdelitve politične, strateške ali gospodarske moči na določenem ozemlju v določenem zgodovinskem trenutku; niti ni njen namen napovedovanje možnih »naravnih« sprememb te moči. Geopolitika po njegovem mnenju odraža predvsem interese in cilje nekega določenega političnega subjekta. Že beseda geopolitika je skovanka, kjer je poudarek na »politiki«. Geografski dejavnik se ne upošteva sam po sebi, temveč izgublja svojo individualnost tako, da se obravnava le skupaj z vsemi drugimi dejavniki (Simoniti 1995, 29). Geopolitiko lahko, kot je zapisal Simoniti,

² Kjellen je bil popoln pristaš socialnega darwinizma. Vedno bolj ga je zanimala anatomija moči in njeni geopolitični temelji, zato je vzpostavil »Geopolitik« kot »znanost, ki obravnava državo kot geografski organizem ali kot pojav v prostoru (Parker 1997, 119).

razumemo tudi kot veččino, ki nam pomaga opisati določen prostorski pojavi, napovedati njegov razvoj in predlagati konkretne ukrepe za rešitev nekega problema. Geopolitika prispeva k temu, da natančneje vemo, kdo so igralci v nekem prostoru in kakšne so njihove karte. Oziroma povedano laično: je teorija o razmerju med politiko in geografijo. Govori o odločilnem vplivu geografskih dejavnikov na politični razvoj.

Anglež Halford Mackinder (1861–1947) velja za enega od očetov geopolitike. Njegova osrednja teza iz leta 1904 je bila, da je svetovna zgodovina v bistvu stalno ponavljajoči se spopad med prebivalci kopnine in pomorskimi ljudstvi. Trdil je, da je najpomembnejše središče kopenske sile vedno bilo v osrčju Evrazije, od tam pa je »veliko azijsko kladivo« stalno udarjalo navzven v obmorske robove. Bil je prvi geograf, ki je skušal vzpostaviti resnično celovit svetovni pristop, tako da je povezal geografijo in zgodovino v eno samo veliko platno.

V nasprotju z Mackinderjem, ki je dal prednost celini, je ameriški Alfred Thayer Mahan (1840–1914) že dobro desetletje prej (1892) vir moči, bogastva in veličine držav pripisal morju oziroma nadzoru nad morji. Prvenstvo pomorskih držav naj bi prinašalo dejstvo, da je gibanje po morju ugodnejše kot po kopnem in da je kopno obdano z morjem. Najugodnejši položaj so tako imele otoške države (npr. Velika Britanija), saj ne potrebujejo kopenskih sil za varstvo meja (Vozel 2011, 23).

Britanski geograf James Fairgrieve je razlagal prepletено geografijo in zgodovino sveta na veliko celovitejši način kakor kateri koli drugi avtor tega obdobja, z izjemo Mackinderja. Po Fairgrievovem mnenju je glavno gibalno vzponov in padcev zgodovine trajni cilj človeštva, da bi učinkoviteje ustvarjalo in nadziralo energijo. Ker je to energijo treba ustvariti iz fizičnega okolja, določa okolje smer in uspeh iskanja, zgodovina pa je zato proizvod geografije. V vsej zgodovini je napade agresivnih nomadskih družb Evrazije na kmetijske dežele sprožala nuja, da bi povečali svoje omenjene zaloge energije. Glavni vir svetovnega premoga in torej energije je v pasu, ki se razteza od zahoda preko Atlantika. Tu je nastalo tudi središče svetovne industrije. Posed energije je zato po njegovem mnenju bistven dejavnik mednarodne moči v sodobnem svetu (Parker 1997, 100).

Američan Nicholas J. Spykman (1893–1943) je zavrnil Mackinderjevo tezo o prvenstvu celine oziroma osrčja. Na njegovo mesto je postavil novo geopolitično celoto, ki je obsegala

celotni celinski del Evrope, gorati del Azije in Kitajsko. Spykman je to poimenoval obdobje ali *Rimland*. Obrobje naj bi zaradi številčnosti prebivalstva, bogastva s surovinami in lege ob pomembni žili, kar naj bi botrovalo ekonomski moči, nevtraliziralo moč osrčja (Vozel 2011, 24).

Nemška *Geopolitik*, ki se je razvila v dvajsetih letih, je imela veliko racionalnejši pristop, kako doseči nacionalno izpopolnitev. Osrednja osebnost nemške *Geopolitik* je bil profesor na univerzi v Munchnu, Karl Haushofer (1869–1946). Pritegnilo ga je razmerje med geografijo in politično dejavnostjo, kakor že Kjellena pred njim, in prepričan je bil, da določajo usodo držav predvsem njihov položaj in ozemeljske značilnosti. *Geopolitik*, ki se je razvila v Munchnu, je bila neke vrste sinteza zgodovine, ekonomije, politike in naravoslovnih znanosti, povezanih z uporabo prostorske in ozemeljske perspektive (Parker 1997, 121). Haushofer je v času svojega preučevanja pozneje prišel do spoznanja, da se je obdobje pomorske prevlade zaključevalo in da je prihodnost namenjena kopenski sili. Verjel pa je tudi v to, da je konflikt med kopenskimi silami in pomorskimi neizogiben, saj slednje ne bi dovolile, da se geopolitično ravnotežje obrne v njihovo škodo. Prav tako je bil prepričan, da bo »indopacifiški prostor« nadomestil Evropo kot glavno svetovno razsodnico v svetovnih zadevah. Številni avtorji so se strinjali, čeprav ni bilo dokazano, da sta filozofija *Geopolitik* in morda tudi Haushofer vplivala na razvoj Hitlerjevega razmišljanja in njegove politike.

V šestdesetih letih 20. stoletja se je začelo širiti prepričanje, da je bil bipolarni svet nenaraven, plod posebnih pogojev in velike negotovosti v letih neposredno po vojni. V sedemdesetih letih je v geopolitičnem razmišljanju nastopila velika sprememba, ena njenih glavnih značilnosti pa je bila vzpostavitev za življenje sposobnih in radikalnih alternativ konvencionalni učenosti vede. Temeljila je na naraščajočem prepričanju, da se geografi sicer učijo preučevati človeštvo na še bolj zapleten način, vendar se je v tem procesu človek sam izgubil. Kakor je rekel Buseed: »Preveč geografov je ljubilo človeštvo, niso pa prenesli ljudi.«³ (Parker 1997, 221).

Danes je politika spet samo umetnost možnega. S hladno in odgovorno glavo je potrebno zastaviti nova pravila igre. Bistveno je, da pri vzpostavitvi novega reda sodelujejo vsi tisti, ki lahko prevzamejo odgovornost, torej tisti, ki imajo »moč«. To pomeni, da ne sme biti

³ M. A. Buseed (ur.), *Developments in Political Geography* (Academic Press, London, 1983).

izključen nihče, ki bi objektivno moral biti eden od stebrov reda (npr. Rusija, Kitajska, Indija). V prostoru, ki ga je vedno pokrivala t. i. trda geopolitika in ki temelji na geografskih dejavnikih ter vojaški tehnologiji, je vstopila t. i. mehka geopolitika, ki bolj upošteva gospodarstvo, kulturo, religijo ter vpliv medijev na ravnanje in sprejemanje političnih odločitev (Simoniti 1997, 46).

Milan Balažic (2011, 231) geopolitiko opisuje kot državotvorno vedo v smislu geografije Gospodarja. Do praga nove dobe v mednarodnih odnosih je geopolitika prakticirana predvsem kot vojaška geopolitika. Šele v zadnjem desetletju se razvija geoekonomija, ki geopolitiko distance, rivalstva in ekskluzivnosti nadomešča s kronopolitiko tokov, bližine, sodelovanja in ekvivalence. Prav do praga nove dobe v mednarodnih odnosih (1989) je geopolitika prakticirana predvsem kot geostrategija, torej kot vojaška geopolitika. Vzporedno z demokratično revolucijo v komunističnih deželah doživlja prevrat tudi geopolitika v geostrateški izvedbi, ki osvobojena neznosnega pritiska.

2.1.3 Zunanja politika

Pri geopolitiki ne moremo mimo zunanje politike saj sta neločljivo povezani. Gre za dva sorodna koncepta, kar je razvidno že iz semantike, saj imata obe v imenu tudi besedo *politika*. Zagotovo je zaradi tega težko potegniti jasne ločnice med njima.

Benko (1997, 221) zunanjo politiko opredeljuje kot med seboj bolj ali manj medsebojno povezanih akcij, ki potekajo v mednarodnih skupnostih. Je sredstvo, s katerim se izraža razredno bistvo države navzven, vendar ne kot čista replika notranjih družbenih procesov in razporeditev. Proučiti zunanjo politiko kake države, ugotoviti njene cilje, interese in merila ter doktrine, na katere se v mednarodnih odnosih sklicuje, zahteva analizo družbene, politične in pravne strukture, ki je rezultat razrednega razreševanja protislovij na določeni stopnji razvoja.

2.1.5 Energetska varnost

Mednarodna agencija za energijo (*International Energy Agency*) varnost oskrbe z energijo definira kot: "Neprekinjeno fizična, cenovna dostopnost ob spoštovanju okoljskih standardov". Energetska varnost lahko obravnavamo z različnih vidikov. Prvi vidik

obravnava dolgoročno energetska varnost, ki je povezana predvsem z naložbami v pravočasno preskrbo z energijo v skladu z gospodarskim razvojem in okoljskimi standardi. Po drugi strani pa kratkoročni vidik energetske varnosti obravnava sposobnost energetskega sistema, kako le-ta pravočasno reagira na nenadne spremembe v ponudbi in povpraševanju.

Drug pogled na energetska varnost pa je, da preučimo različne vire energije (premog, nafto, plin, obnovljive vire energije), vmesne proizvajalce (elektrarne, rafinerije) in načine prevoza (omrežja, cevovode, pristanišča, ladje). Vsi ti predstavljajo tveganja za prekinitev dobave ali napake ter so izziv za varno, nemoteno oskrbo z energijo (IEA 2011).

Januarska prekinitev dobave ruskega plina leta 2009, ki je ogrozila ali celo onemogočila ogrevanje milijonov evropskih prebivalcev, je pokazala, kako pomembna je varnost dobave energije za Evropo. Zadnja leta postaja energetska varnost pomembna tema. Tudi ameriški predsednik George Bush je v času svojega mandata leta 2006 v enem izmed svojih govorov priznal, da je cenovno dostopna energija za Ameriko izrednega pomena. Na področju energetske varnosti bi lahko najpomembnejše skrbi oziroma teme strnili v naslednje alineje (Shah 2011):

- izčrpavanje nafte in drugih fosilnih goriv,
- odvisnost od tujih virov energije,
- geopolitika (kot je podpiranje diktatorskih režimov, naraščanje terorizma, nestabilnost na področjih bogatih z energijo),
- energetske potrebe revnejših držav in vse večje povpraševanje držav v razvoju, kot sta Kitajska in Indija,
- ekonomska učinkovitost nasproti veliki rasti prebivalstva,
- okoljska vprašanja (zlasti podnebne spremembe).

Britanski parlament »energetska varnost« razume kot nekaj zelo širokega, ki med drugim vključuje tudi pritiske na ponudbo s strani Kitajske in Indije, liberalizacijo trga, ki bo ustvarila soodvisnost med državami, obvarovanje plinovodov pred terorističnimi napadi in prehod od fosilnih goriv na obnovljive vire (Ruth 2007).

3 ZGODOVINSKI RAZVOJ ENERGETSKE ODVISNOSTI EU

Prvotna zamisel o Evropski skupnosti je temeljila na energiji. Ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo je leta 1951 sledil podpis sporazuma med Evropsko skupnostjo za atomsko energijo (*Euratom*) s katerim so ustanovili Evropsko skupnost za jedrsko energijo (EAEC) leta 1957. Poudarek pri omenjenih dogovorih je vedno bil na energetiki. Kmalu pa se je center pozornosti z energetike usmeril v ekonomsko integracijo po podpisu združitvenega sporazuma leta 1965 s katero je bila ustanovljena Evropska skupnost. Zaradi varnosti pri oskrbi z energijo so države kmalu začele slediti vsaka svoji energetske politiki. Vendar v zadnjih desetletjih vprašanje varnosti oskrbe z energijo postaja vse večje, saj države članice EU postajajo vse bolj odvisne od plina in nafte. Tveganje prekomernega zanašanja na ne-evropske dobavitelje energije se je najprej pokazala po letu 1973 po naftnem šoku. Takrat so se članice Organizacije držav izvoznic nafte (OPEC) odločile za radikalno povečanje cene nafte. Rezultat tega je bila ogromna ekonomska škoda na trgu držav odvisnih od uvoza nafte. Ta incident je jasno nakazal potrebo po iniciativi po sistematični ureditvi odnosa EU do držav dobaviteljic nafte. Naftni šok je pripeljal do tega, da je Evropska komisija začela zagovarjati zmanjšanje odvisnosti od zgolj enega dobavitelja nafte kot tudi enega plinovoda (Kusku 2010). Nihče od dobaviteljev si naj ne bi pridobil monopolnega položaja pri dobavi nafte. Odziv članic EU na navedene predloge Evropske komisije je bil precej različen, zato je vloga komisije še naprej bila omejena. Države članice so še vedno imele odpor do skupne energetske politike, ki bi njihovo voljo in njihovo politiko posamezne države potisnila v ozadje kljub temu, da so se zavedale, da so izredno ranljive pri izsiljevanju s strani držav dobaviteljic energije.

Po letu 1990 je Evropska komisija na članice EU naslovila teme kot so: » strateške rezerve nafte, strateške rezerve plina, dogovori o pomoči v primeru krize, trgovinski dogovori s tujimi proizvajalci.« Vendar je bilo poglavje o energiji leta 1992 umaknjeno iz Maastriške pogodbe. Tako je komisija zopet ostala brez pravne podlage za ukrepanje in urejanje energetskega področja.

Po propadu Sovjetske zveze je Komisija upala, da bo lahko v evropski trg integrirala energetske sektorje bivše Sovjetske zveze in vzhodnoevropskih držav. To je želela doseči s podpisom Pogodbe o energetske listini, ki je začela veljati leta 1998. Ta pogodba je podpisnike zavezala k temu, da ne bodo ustvarjali težav pri tranzitu energije preko njihovega

ozemlja in da bodo zagotovile varnost pri pretoku energentov po že zgrajenih pretočnih poteh. Rusija ni ratificirala omenjenega dogovora saj bi s tem tretje države pridobile dostop do njihovih plinovodov. To je bil rezultat ruskih namer, da ostane v poziciji glavnega dobavitelja energije Evropi. Evropa je zato želela vrniti udarec z vztrajanjem pri nesprejetju Rusije v članstvo Svetovne trgovinske organizacije. Kljub temu je pritisk evropskih organizacij na Rusijo ostal zelo majhen. To se je izkazalo januarja 2006, ko je Rusija ustavila dobavo plina v vzhodni Evropi, kot tudi Nemčiji, Italiji in Franciji. Temu dogodku so še sledile prekinitve v dobavi plina januarja 2007 v krizi z Belorusijo in januarja 2009, ko je Rusija ustavila dobavo plina Ukrajini. Rusija je svojo držo v neodvisnosti od Evrope pokazala tudi poleti 2009, ko je ruski premier Vladimir Putin dejal, da Rusija ne bo podpisala Pogodbe o energetske listini (*Energy Charter Treaty*) (Kusku 2010).

Vsi zgoraj omenjeni dogodki potrjujejo, da Rusija želi obdržati svojo moč pri dobavi in tranzitu plina v Evropo. Več kot 50 % energije Evropa dobi s strani Rusije, kar predstavlja veliko odvisnost. Hkrati pa tudi politika Rusije nakazuje na to, da bi bilo dobro odvisnost od ruske energije v prihodnje precej zmanjšati oziroma razpršiti med druge dobavitelje energije.

3.1 Cilji EU na področju energetike

Danes se Evropski svet, poleg finančni in gospodarski krizi, ki je zajela Evropo, posveča predvsem dvema sektorjema: energetiki in investicijam. Ta dva sektorja bosta na podlagi prioritarnih nalog, ki jih je potrebno implementirati v Evropi, veliko prispevala k povečanju gospodarske rasti in ustvarjanju novih delovnih mest kot tudi predvsem k večji konkurenčnosti Evrope.

Na zasedanju Evropskega sveta 4. februarja 2011 na temo energetike so sprejeli določene zaveze. Najpomembnejše bom v nadaljevanju strnila v alineje (Evropski svet 2011):

- Varna, zavarovana, cenovno ugodna in uravnotežena dobava energije prispeva k konkurenčnosti in zato ostaja prioriteta Evropske unije.
- EU potrebuje popolnoma operativno sposoben, med seboj povezan in integriran notranji trg energije.

- Notranji trg naj bi bil vzpostavljen do leta 2014 kar bi pomenilo prost pretok plina in elektrike. To se nanaša tudi na delovanje Agencije za sodelovanje energetskih regulatorjev (ACER), ki naj bi poskrbela za nacionalne regulatorje in sistem prenosa energije med državami ter pomagala pri vpeljevanju standardov za vozila na električni pogon ter njihov sistem polnitve do konca leta 2011.
- Veliko naporov bo potrebnih vložiti v modernizacijo in izgradnjo nove infrastrukture ter v povezovanje med državami članicami. Razviti je potrebno alternativne vire do te meje, da lahko tekmujejo na trgu z ostalimi energetskimi viri. Nobena članica EU ne sme biti izolirana od plinskega in električnega omrežja po Evropi od leta 2015 naprej.
- Investicije v energetska učinkovitost izboljšujejo konkurenčnost in prispevajo k večji varnosti dobave energije po nizkih cenah. Od 1. januarja 2012 bodo vse članice EU morale v svojo zakonodajo uvesti energetske standarde učinkovitosti še posebej v primerih javnih stavb in pri javnih storitvah.
- Priporočeno je, da Evropski svet svoje delo razširi in podkrepi s sodelovanjem in prispevkom članic EU. Sodelovanje je priporočeno tudi zato, da bo Direktiva o obnovljivih virih energije lažje vpeljana v pravni red posamezne članice.
- EU in članice bodo spodbujale investicije v obnovljive in varne ter zanesljive tehnologije z nizko vsebnostjo ogljika.
- Velike potrebe so po boljši koordinaciji aktivnosti EU in držav članic po zagotavljanju konsistentnosti in povezanosti v zunanjih odnosih EU s ključnimi dobavitelji energije, pri transportu ter državami dobaviteljicami. Države članice je Evropski svet pozval k temu, da jih seznanijo s svojimi bilateralnimi pogodbami in dogovori, ki jih imajo sklenjene z tretjimi državami. Evropski svet po poskrbel, da bodo te informacije na voljo ostalim članicam v primerni obliki z upoštevanjem delikatnosti nekaterih zaupnih podatkov.
- EU mora prevzeti iniciativo upoštevajoč sporazume v mednarodnem prostoru in razviti skupna energetska partnerstva z glavnimi akterji ter na področjih glavnih energetskih koridorjev.

Cilj pri zagotavljanju manjše odvisnosti od energentov uvoznikov je razvoj in številčnejša uporaba obnovljivih virov. Cilj EU zapisan v direktivi 2009/28/EC⁴, da bi leta 2020 obnovljivi viri predstavljali 20 %. Postavljeni cilj upošteva različne izhodiščne točke držav

⁴ Direktiva 2009/28/EC. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:en:PDF> (10. december 2011).

članic, njihov potencial in ekonomski vidik. Leta 2008 je bil delež energije iz obnovljivih virov pri zadovoljevanju celotnih potrebam po energiji 10,3 % (Evropska komisija 2010).

4 ODVISNOST EU OD RAZLIČNIH ENERAGENTOV

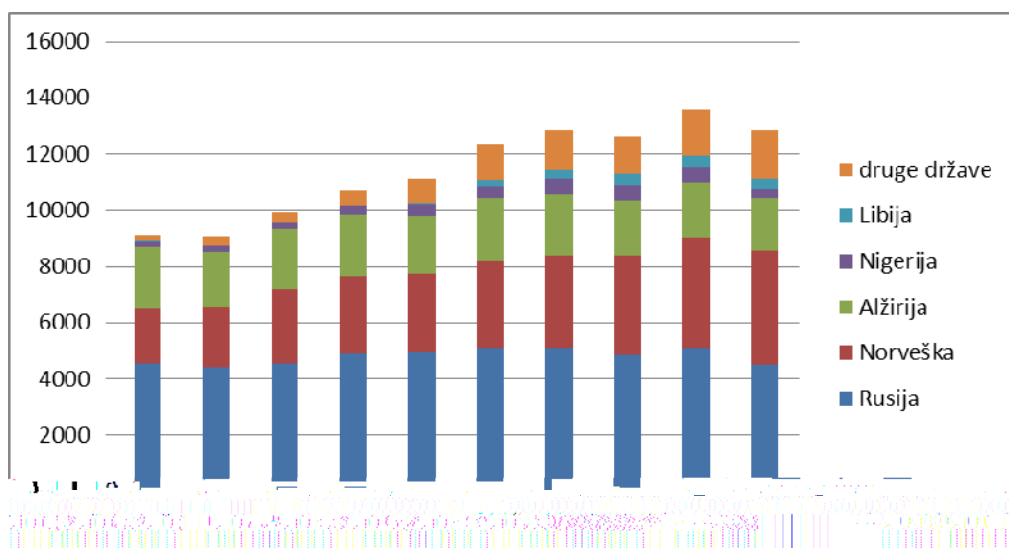
Nekateri ocenjujejo, da se bo energetska odvisnost EU od drugih držav povečala s trenutnih 50 % na 70 % do leta 2020 saj EU postaja največji energetski trg po širitvi EU v vzhodni in centralni del Evrope leta 2004 (Beyli 2003).

Odvisnost od uvoza energije se je na območju EU 27 v desetih letih povečala s 46,1 % leta 1998 na 54,8 % leta 2008 kar pomeni, da EU več kot polovico potrebne energije uvozi. Tako je v veliki meri odvisna od držav dobaviteljic. Med najbolj odvisnimi državami glede na uvoz energije, ki dosegajo odvisnost nad 90 % so Ciper, Malta in Luksemburg. Največja gospodarstva EU med katerimi je Nemčija, beleži 60,9 % odvisnost, Francija 51,2 %, Španija 81,4 % ter Italija 85,4 %. To pomeni, da so tudi največja gospodarstva EU izredno odvisna od uvožene energije saj jo uvozijo več kot polovico. 27 držav EU je leta 2008 uvozilo 64,4 % premoga in njegovih derivatov, 84,3 % nafte, 62,3 % naravnega plina. Danska je edina država, ki je neto izvoznica nafte in to pri -51,3 %. Danska in Nizozemska sta edini državi, ki plin izvažata in ne uvažata. Rast v obdobju desetih let (1998-2008) beleži uvoz nafte, naravnega plina in premoga v EU (Evropska komisija 2010a).

4.1 Odvisnost EU od zemeljskega plina

Uvoz zemeljskega plina je med letoma 2000 in 2009 zrasel za 48 %. Uvoz ruskega zemeljskega plina predstavlja več kot tretjino uvoza (38 %). Med letoma 2000 in 2008 Rusija beleži majhno rast izvoza zemeljskega plina v EU, iz leta 2008 v leto 2009 pa celo manjši padec, ki ga lahko pripišemo večji razpršenosti med dobavitelji plina (Graf 1).

Graf 4.1: Uvoz zemeljskega plina v EU glede na državo porekla (PJ; petajoule)⁵

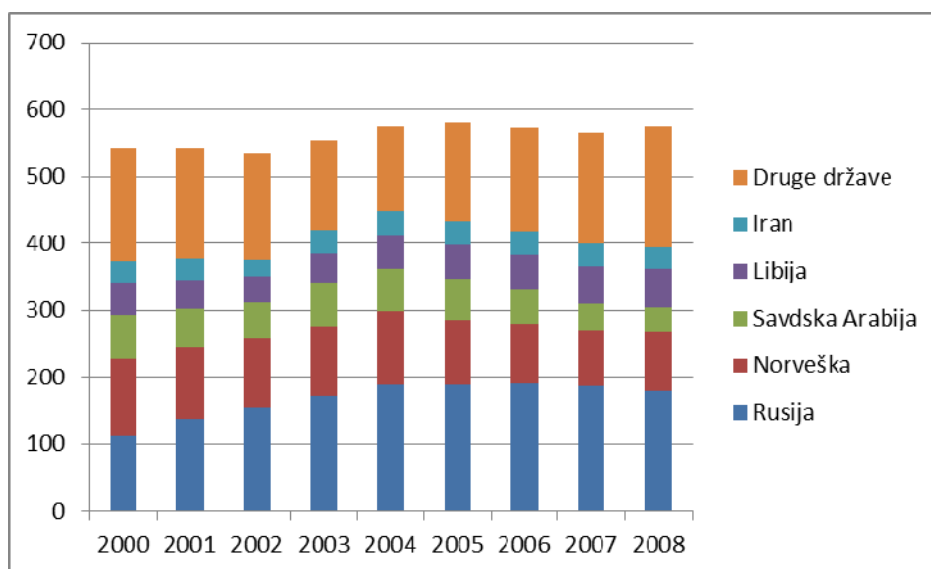

Vir: Evropska komisija (2010a).

4.2 Odvisnost EU od uvoza nafte

Uvoz Ruske nafte v EU je v obdobju 2000 in 2008 zrasel na 59 %. Uvoz iz Libije se je v istem obdobju povečal za 26 %. EU bo v prihodnje morala zmanjšati odvisnost od Rusije za večjo stabilnost svojega energetskega trga.

Graf 4.2: Uvoz surove nafte glede na državo izvora (Mt)

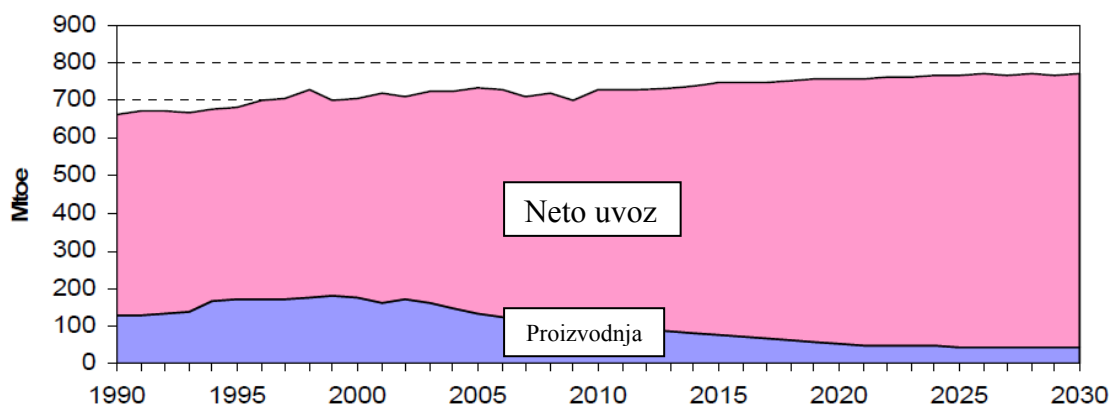

Vir: Evropska komisija (2010a).

⁵ Petajoule = PJ = 1015 J

EU 27 povpraševanje po nafti se je z 665 milijonov ton leta 1990 povečalo na 731 milijonov ton leta 2006 (Graf 3). Razlika med notranjo porabo in ponudbo se povečuje. Danes je samooskrba z nafto v EU manjša kot je bila leta 1990 in danes zadostuje 14 % porabe v EU. Članice EU bodo v prihodnje prejele manj nafte s strani ZDA zaradi vse večjega domačega povpraševanja. To pomeni, da bo EU v prihodnje bolj odvisna od Rusije, Kaspijskega območja, Afrike in Bližnjega vzhoda. Evropa ni ranljiva zaradi večje odvisnosti od omenjenih držav temveč zaradi tveganj povezanih z transportom, možnega rivalstva za nafto na svetovnem trgu ter cen nafte (Evropska komisija 2009).

Graf 4.3: EU-27 proizvodnja, poraba in neto uvoz nafte (milijon ton/leto)

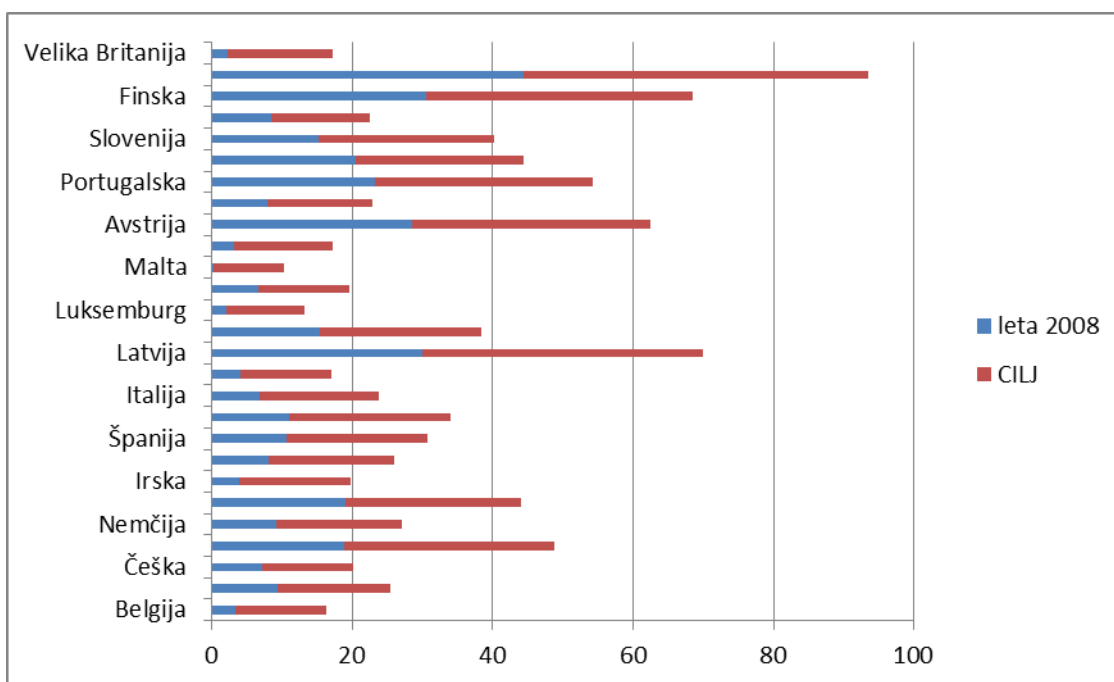
Vir: CEPS (2009).

Rusija je prav tako postala največji dobavitelj premoga, saj je leta 2008 beležila 26 % delež med vsemi dobavitelji znotraj EU. Leta 2000 je njen uvoz v EU predstavljal le 8 % (Evropska komisija 2010a).

4.3 Delež energetske oskrbe iz obnovljivih virov

Največji delež porabe energije iz obnovljivih virov beleži Švedska (44,4 %), Finska (30,5 %), Latvija (29,9 %), Avstrija (28,5 %) ter Portugalska (23,2 %). Najnižji delež uporabe obnovljivih virov imata Malta (0,2 %) in Luksemburg (2,1 %) (Graf 3).

Graf 4.4: Delež obnovljivih virov v celotni porabi energije in cilj porabe energije iz obnovljivih virov leta 2020 (%)

Vir: Evropska komisija (2010a).

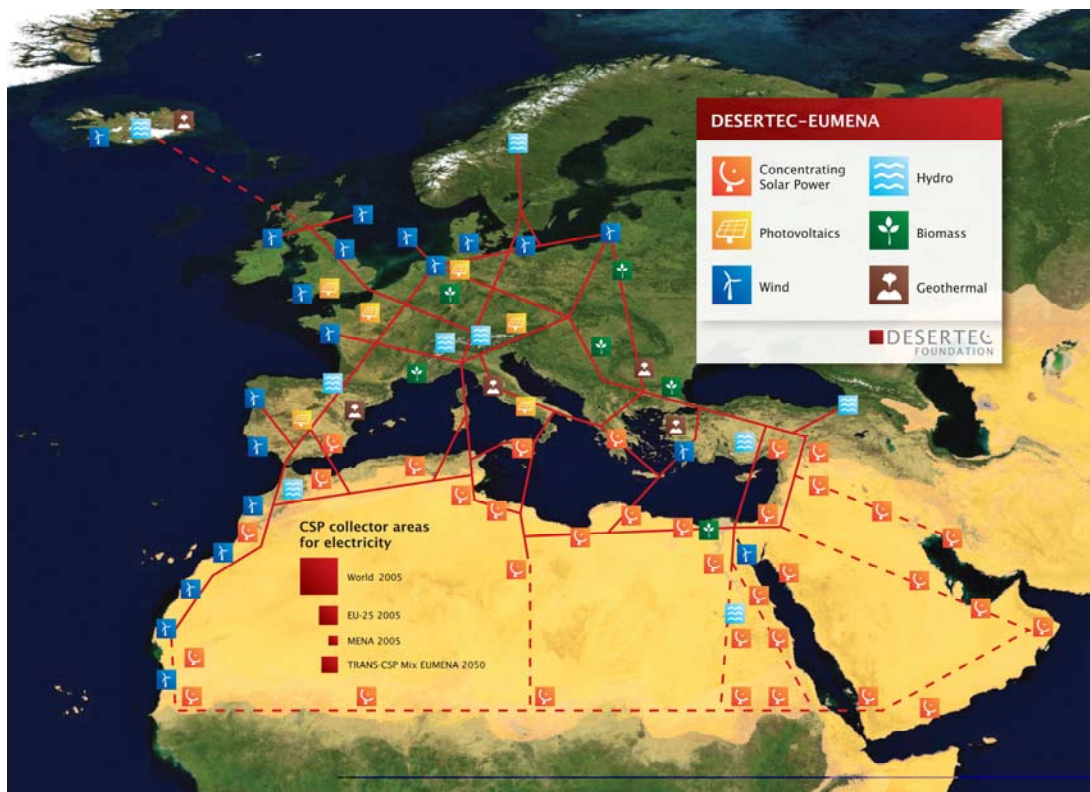
4.3.1 Sončna energija

Kot najpomembnejšo med obnovljivimi viri bom izpostavila sončno energijo. Zakaj je ta energija najpomembnejša, bom pojasnila v nadaljevanju. Dr. Gerhard Knies, koordinator Trans-Mediterranskega sodelovanja za obnovljivo energijo (TREC) je dejal, da puščave v šestih urah prejmejo več energije, kot jo človeštvo porabi v enem letu. Kar 90 % svetovnega prebivalstva ima v radiju 3.000 kilometrov od svojega doma puščavo, kar pomeni, da bo sončna energija v prihodnosti odigrala pomembno vlogo za prebivalstvo ne samo v Evropi, na Bližnjem vzhodu in severni Afriki (EU-MENA), temveč tudi v podsaharski Afriki, Južni Afriki, Ameriki, Avstraliji, Indiji in v celotni vzhodni Aziji saj so glavna območja povpraševanja v dosegu 3.000 kilometrov (Desertec 2011).

S sončno energijo bogata Severna Afrika, ki predstavlja Evropi najbližjo puščavo, je idealna za pridobivanje okolju prijazne, sončne energije v puščavskem predelu. Žal pa pogosto primanjkuje potrebnega strokovnega znanja na področju obnovljivih virov energije, ki bi znalo v celoti izkoristiti te vire. Severnoafriški strokovnjaki iz organizacije *Desertec*

Foundation sodelujejo s partnerji iz Nemčije in sredozemske regije, da bi omilila primanjkljaj usposobljenih delavcev v tem delu Afrike. Ta projekt podpira Evropska unija, Kraljevina Maroko in Nemčija, saj so zanj namenili 3 milijona evrov.

Slika 4.1: Možna postavitev omrežja alternativnih virov energije za Evropo, Severno Afriko in Bližnji Vzhod.

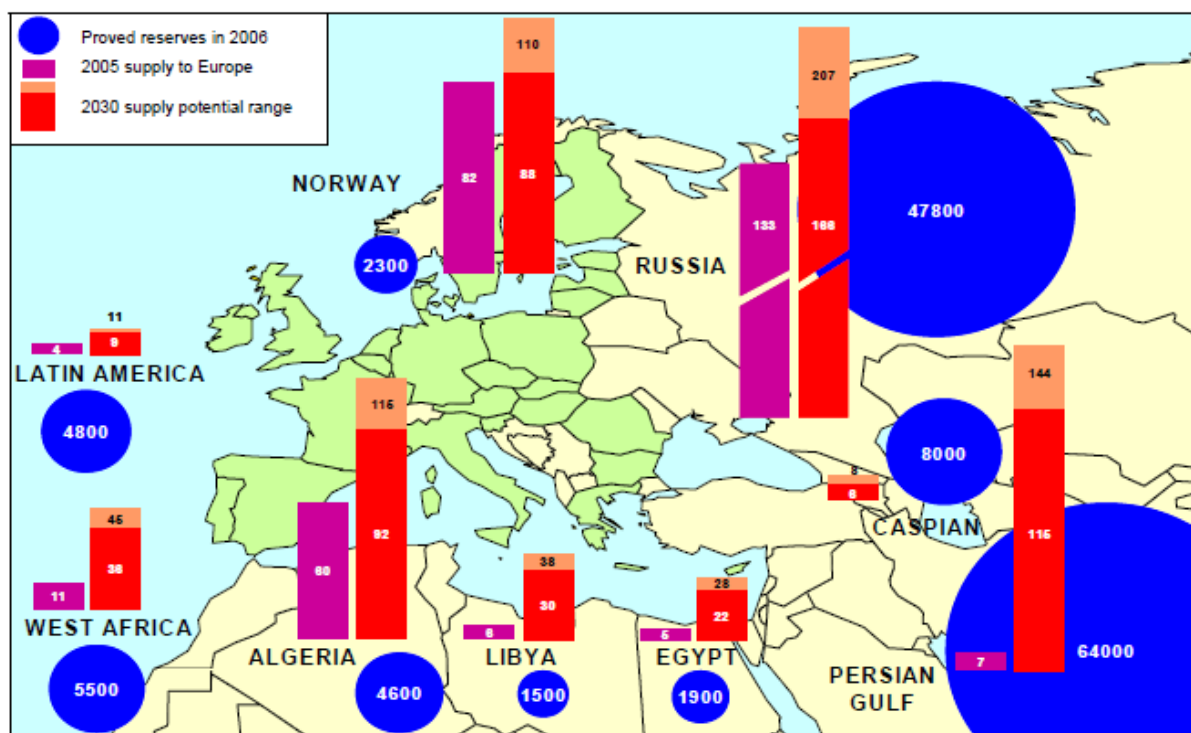
Vir: Desertec (2011).

Evropska poslanka Dr. Romana Jordan Cizelj je do tega projekta kritična. Pravi, da so ljudje navdušeni nad tem projektom, vendar to ni odgovor za EU. Zakaj? Zato, ker bomo zopet odvisni od drugih držav, v tem primeru od držav Severne Afrike. To je področje, ki se bo razvijalo, kar pomeni, da bodo sami potrebovali to elektriko. To je sončna energija, ki je pretvorjena v električno in mora biti prenesena v EU. Če je to področje nestabilno, če pride do česarkoli, bo podobno kot pri plinu (Priloga 2).

4.4 Zaloge energentov na območjih pomembnih za EU

Ker na območju Evropske unije ne odkrivajo novih nahajališč virov energije, se bo odvisnost EU od drugih držav še povečala. V obdobju 1990–2006 se je uvoz plina podvojil. Do leta 2030 se bo uvoz po podatkih IEA iz leta 2004 povečal na 625 milijard kubičnih metrov, kar predstavlja 65 % evropskega povpraševanja. Največ bo Evropa plina do leta 2030 uvozila iz Rusije (151 milijard kubičnih metrov) in iz Alžirije (60 milijard kubičnih metrov). Po podatkih IEA (*International Energy Agency*) bo Rusija ostala največji uvoznik plina v Evropo (Slika 1).

Slika 4.2: Viri in glavni dobavitelji nafte v EU (v milijardah kubičnih metrov).

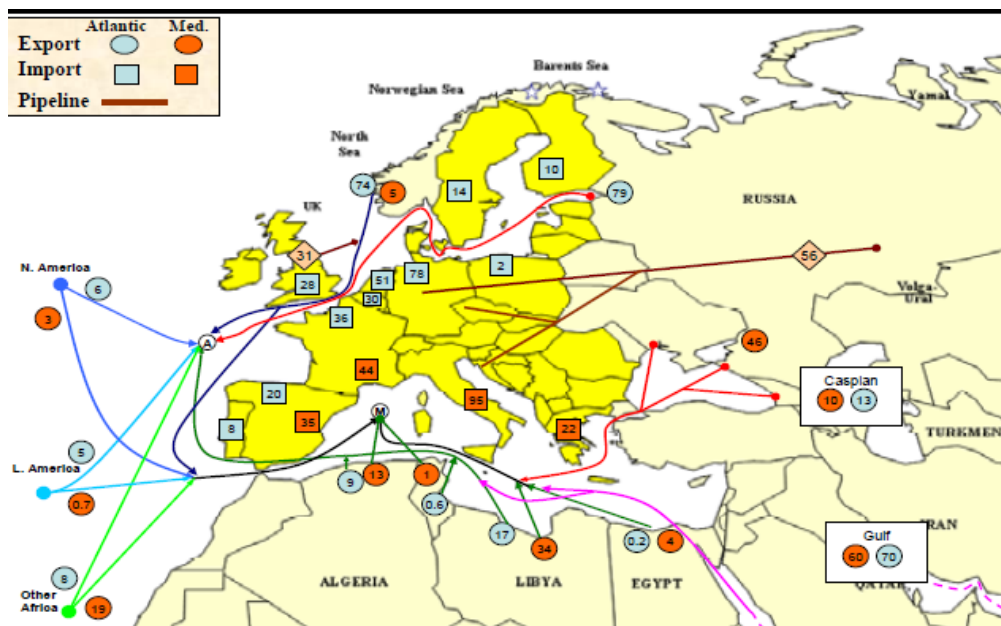
Vir: CEPS (2009).

5 POMEMBNEJŠE ENERGETSKE POTI V EU

Več kot 85 % uvoza nafte je v Evropo pripeljana po morju, le 14 % preko plinovodov. Večina nafte je v Evropo tako pripeljana s tankerji. Nafta po plinovodu prispe iz Rusije v Evropo po plinovodih družbe »Druzhba North«, po južnem plinovodu ter iz Norveške po »Norpipe«.

Približno 60 % nafte pripeljana po morju prispe v Severno Evropo kjer je najbolj pomembno pristanišče v Rotterdamu, ostalih 40 % prispe v Evropo preko pristanišč v Mediteranskem morju. Po podatkih OME (*Observatoire Mediterranéen de l'Energie*) bo več kot polovica uvožene nafte leta 2030 prepeljana v Evropo preko pristanišč v Atlantskem morju, ki bodo tako pridobile na pomembnosti (Slika 2) (Karbuz 2007).

Slika 5.1: Glavne poti uvoza nafte (modri in oranžni kvadrati) v EU leta 2009 (v milijonih ton).

Vir: CEPS (2009).

V prihodnje se bo zaradi povečanega povpraševanja po energiji povečala tudi dobava preko trenutnih plinovodov, ki že sedaj dosegajo maksimalne pretočne vrednosti. Ker se EU zaveda tega dejstva, se že nekaj let načrtujejo nove poti. Tako bo v prihodnje izrednega pomena tudi gradnja novih plinovodov, ki so opisani v nadaljevanju. Med bodoče strateške energetske poti sodijo plinovod Nabucco, Severni tok in Južni tok.

Slika 5.2: Načrtovane poti treh plinovodov: plinovoda Nabucco (v rdečem), Severnega (v zelenem) ter Južnega toka (v modrem).

Vir: BBC (2009).

5.1 Nabucco plinska pot

5.1.1 Osnovni statistični podatki

Plinovod Nabucco bi povezal vzhod Turčije s plinskim vozliščem Baumgarten blizu Dunaja v Avstriji, z odcepi za potrebe porabnikov zemeljskega plina ob poti. Plinovod bo prečkal območja držav Turčije, Bolgarije, Romunije, Madžarske in Avstrije. Gradnja plinovoda se bo začela leta 2013, prvi plin pa bo po plinovodu stekel leta 2017. Dolžina plinovoda bo 3.900 km, celotna investicija bo znašala 7,9 milijarde EUR. Plin bo v Evropo pripeljan iz kaspijskega bazena, z Bližnjega vzhoda ter srednje Azije. 30 % sredstev za gradnjo plinovoda bo financiranih s strani vloženega kapitala preostanek, 70 %, pa s kreditiranjem. Pri plinovodu Nabucco je udeleženi šest delničarjev in to so: Bolgarski energetski holding (Bulgarija), Botas (Turčija), MOL (Madžarska), OMV (Avstrija), RWE (Nemčija) in Transgaz (Romunija). Za gradnjo Nabucco plinovoda bo potrebnih 250.000 cevi in več kot dva milijona ton jekla. V času popolnega obratovanja bo po plinovodu preneseni 1550 milijard kubičnih metrov plina v Evropo v obdobju 50 let, na leto 31 milijard kubičnih metrov. To

pomeni, da bi se lahko samo nemško gospodarstvo s zgolj s plinovodom oskrbovalo več kot 16 let (Nabucco 2011).

Sporazum med *Nabucco Gas Pipeline International GmbH* konzorcijem ter državami udeleženkami pri projektu (Avstrija, Bolgarija, Madžarska, Romunija, Turčija) je bil podpisan 8. junija 2011.

5.1.2 Prednosti in pomanjkljivosti plinovoda

Plinovod Nabucco je največji evropski gradbeni projekt z vidika števila udeleženih držav, kar je pozitiven vidik evropske integracije. Gradnja plinovoda bo ustvarila 7000 novih delovnih mest, kar bo prav tako pripomoglo k boljšim razmeram na trgu dela EU. Nabucco plinovod naj bi ogromno prispeval k varnosti oskrbe z energijo v EU, ker pri tem projektu ne sodeluje Rusija, od katere je EU energetske najbolj odvisna. Prednosti plinovoda so tudi v tem, da se v svoji trasi izogne Ukrajini, državi, skozi katero potuje 80 % ruskega plina (Kosec 2011).

Evropska komisija podpira projekt Nabucco predvsem zaradi diverzifikacije pri dobavi plina EU. Je edini plinovod, ki bi povezal Kaspjski koridor ter EU z zmogljivostmi, kot so 31 milijard kubičnih metrov letno prenesenega plina. Žal pa komisija na tem področju deluje bolj s svojo voljo kot voljo članic držav EU. Nemčija je, kot je lahko sklepati iz pogovorov z ruskim gigantom Gazpromom, bolj nagnjena v smeri sodelovanja z Rusijo, kot pa v smeri doseganja enega glavnih ciljev Evrope, in to je čim večja razpršenost med dobavitelji energije na evropskem trgu (Torello 2011).

Da bi razumeli možne porajajoče se težave pri gradnji Nabucco plinovoda, je potrebno poznati ozadje nemške energetske družbe RWE. RWE je glavni igralec v konzorciju, ki razvija in skrbi za projekt Nabucco plinovoda, katerega namen je tudi zmanjšati odvisnost od dobave ruskega velikana Gazproma. Pozneje pa sta se RWE in Gazprom pričela pogovarjati o možnem povezovanju v prihodnosti, katerega del bi lahko bil tudi Gazpromov nakup strateškega deleža v RWE. Takšno povezovanje pa lahko vpliva na prioritete pri zagotavljanju razpršene dobave energije. Ne smemo zanemariti dejstva, da je Evropa Gazpromov največji in najbogatejši kupec plina, zaradi česar Gazprom ne bo obravnaval sodelovanja RWE v projektu, ki bi zmanjšal njihov monopol na evropskem trgu. Če bo prišlo do sodelovanja med RWE in Gazpromom, je Nabucco projekt pod vprašanjem, še posebej v današnjih časih, ko

veliko analitikov ocenjuje ta projekt za prevelik in predrag. Projekt, ki je bil na začetku ocenjen na 7,9 milijard EUR bi naj bil podcenjen kajti veliko strokovnjakov trdi, da bi se naj ti stroški povzpeli na 10 milijard EUR. To pa lahko pripelje do težav pri financiranju, saj v projekt trenutno ni vključen večji energetske giganti kot sta npr. Gazprom ali British Petroleum (BP) (Torello 2011).

Ruska javnost pri projektu Nabucco izpostavlja problem virov na Kaspijskem območju. Kot trdijo, so kapacitete Azerbajdžana premajhne kar pomeni, da mora EU najti tudi druge vire. To pomanjkljivost bi lahko odpravil Azerbajdžan, ki je januarja 2011 podpisal petletno pogodbo o dobavi plina Iranu. Turkmenistan, tako kot Azerbajdžan, podpira Nabucco plinovod, a težavo vidijo pri povezavi njihove infrastrukture z infrastrukturo Azerbajdžana, od koder bi nato EU dobivala plin (Fedoruk 2011). Sporazum med izvajalcem projekta in državami udeleženkami je bil podpisan 8. junija 2011, medtem ko Azerbajdžan, kot eden izmed ključnih dobaviteljev plina, še ni uradno pristal na projekt (The Voice of Russia 2011).

Celotno južno področje je občutljivo na tveganja povezana s Kurdske separatisti, ki pogosto izvajajo napade na področju Turčije. Prav tako je težava pri zagotavljanju varnosti plinovoda v Gruziji. Razmere bi se lahko hitro še poslabšale, če bi Azerbajdžan kot zagotovilo pri dobavi plina zahteval, da bi EU posredovala pri reševanju konflikta z Armenijo. Razlog za to je prečkanje Nabucco plinovoda preko velikega območja poseljenega z Armenci.

EU si pri projektu želi sodelovanja z Iranom, ki pa, kot Pakistan upa, da bodo lahko svoj plinovod speljali vse do Indije ali Kitajske. Če bi se to zgodilo, bi bil Iran ekonomsko preskrbljen za desetletja ter deležen diplomatske zaščite največje azijske velesile, Kitajske. Nič manj pomembna pa za Iran ni Evropa. Pri tem skuša Iran postati alternativa Rusiji, ki Evropi dobavlja eno četrtno potrebne plina. Evropa se zaveda svoje ranljivosti, še posebej po dogodku leta 2006 z Ukrajino, skozi katero potuje 80 % ruskega plina. Prekinitev dobave plina in zapleti z Ukrajino so pripeljali do tega, da je bila onemogočena dobava plina Madžarski in Poljski. Vse od takrat naprej Evropa poskuša priti do plana B in eden izmed teh je tudi Nabucco plinovod. Zato si prizadevajo, da bi bil Iran popolnoma vključen v projekt Nabucco, kar pomeni, da mora biti Iran vpleten v plinski sistem svojih sosed: Azerbajdžana, Turkmenistana, Sirije in Turčije.

Med prednosti Nabucco plinovoda pa lahko štejemo tudi možnost povezave na islamski plinovod, kajti v januarju 2011 sta Iran in Sirija podpisala dogovor za izgradnjo tako imenovanega islamskega plinovoda. Ta bi bil povezava med Iranom in Evropo preko Iraka, Sirije, Libanona in Mediteranskega zaliva. Prej kot v petih letih bo Iran znova začel izvažati plin. Gradnja dva tisoč kilometrov dolgega plinovoda, ki bo islamsko republiko povezal z Irakom in Sirijo, napoveduje razvoj iranske proizvodnje energije, predvsem pa učinkovitejšo izkoriščanje znatnih zalog zemeljskega plina. V Teheranu so prepričani, da mednarodni ukrepi načrtov ne bodo ovirali – od projekta si lahko največ obeta ravno Evropa. Plinovod z zmogljivostjo 40 milijard kubičnih metrov na leto bi lahko iz Irana brez večjih težav našel pot na staro celino. Eden od načinov za to bi bila lahko povezava s projektom Nabucco. Če bo plinovod Nabucco izveden in dokončan, bo ta evropske države prek Turčije oskrboval z iraškim, azerbajdžanskim in turkmenistanskim plinom. Obstoječi načrti, po katerih bo 31 milijard kubičnih metrov plina na leto v Evropo prihajalo predvsem z območja Kavkaza, so bistveno drugačni od prvotnih konceptov, ki so vključevali Iran. Zaostrovanje odnosov med Zahodom in oblastmi v Teheranu je posledično prispevalo k trenutni opustitvi načrtov o tovrstnem energetske sodelovanju. Da bi načrtovani plinovod nekoč vendarle lahko oskrboval sredozemski bazen, so po mnenju Andreja Tibolda, urednika spletnega biltena *Eurasia Energy Observer*, kljub sankcijam in skrhanim odnosom prepričani tudi v Teheranu (Kosec 2011).

5.1 Južni tok

5.2.1 Osnovni statistični podatki

Kapaciteta Južnega toka znaša 63 milijard kubičnih metrov plina na leto. Največja globina plinovoda bo v Črnem morju in to je 2250 metrov. Projekt dopolnjujejo tudi drugi v Evropi načrtovani plinovodi, kot že omenjeni Nabucco ter tudi Severni tok. Podvodni odsek plinovoda, ki meri več kot 900 kilometrov, bo zgrajen na dnu Črnega morja in bo vodil iz Rusije v Bolgarijo.

Rusija je podpisala medvladne dogovore z Bolgarijo (18. januar 2008), Srbijo (25. januar 2008), Madžarsko (28. februar 2008), Grčijo (29. april 2008), Slovenijo (14. november 2009), Hrvaško (2. marec 2010) in Avstrijo (24. april 2010). Gradnja južnega toka bi se naj začela leta 2013. Prva dobava plina pa bi se naj izpeljala 2015.

Planirani sta dve smeri kopenskega plinovoda (Gazprom 2011):

- v srednjo Evropo čez Madžarsko in Srbijo,
- v Južno Italijo čez Grčijo.

5.2.2 Prednosti in pomanjkljivosti Južnega toka

Kot prednost Južnega toka je potrebno izpostaviti, da ne zadovoljuje rastočih potreb po plinu le v srednji in južni Evropi, spodbuja namreč tudi razvoj ekonomije v teh regijah, ker ustvarja prostor za nova delovna mesta in povečuje dohodkovno rast. Naravni plin je pomemben tip energetskih virov za Evropo. Zaloge tega plina so ogromne, njegova cena pa je popolnoma konkurenčna. Poleg tega je plin najčistejše naravno gorivo, ki pripomore k manjšemu izpuhu ogljikovega dioksida. Južni tok prinaša zagotovljen dobiček tranzitnim deželam, kajti realizacija projekta prinaša dodaten delovni prostor, povečuje pritek investicij v novo plinsko infrastrukturo in prinaša dobiček od tranzita plina (Gazprom 2011).

Zaradi geografske bližine ruskih plinskih rezerv in evropskega plinskega trga je Južni tok rentabilna alternativa dragim projektom in primerna za realizacijo kompleksnih projektov. Južni tok, Nabucco in plinovod Turčija–Grčija–Italija (TGI) dopolnjujejo drug drugega z diverzifikacijo dobavnih smeri ter širijo možnosti zdrave konkurence plinskih projektov in razvijajo infrastrukturo, ki je nujno potrebna za zadovoljitev rastočih potreb v Evropi (South Stream 2011).

5.3 Severni tok

5.3.1 Osnovni statistični podatki

Severni tok pot prečka preko ekonomskih con Rusije, Finske, Švedske, Danske in Nemčije, pa tudi teritorialnega morja Rusije, Danske in Nemčije. Oba cevovoda, dolžina katerega meri 1.224 kilometrov na morju, predstavljata najbolj neposredno povezavo med Rusijo in energetskimi trgi v Evropski uniji. Ko bo Severni tok v zadnjem četrletju leta 2012 v celoti deloval bosta oba cevovoda skupaj predstavljala prenos 55 milijard kubičnih metrov plina na leto za podjetja in gospodinjstva v EU za naslednjih 50 let. Ker projekt krepi energetski trg EU ter varnost oskrbe, je bil projekt označen kot projekt "evropskega interesa" s strani Evropskega parlamenta in Sveta EU.

Gradnja prve cevi plinovoda se je začela v aprilu 2010 in je bila zaključena junija 2011. Prvi plin je po plinovodu stekel sredi novembra 2011. Gradnja druge cevi plinovoda, ki poteka vzporedno s prvim cevovodom, se je začela maja 2011. Načrtujejo, da bo plin po drugi cevi stekel v zadnjem četrtletju leta 2012. Transportna zmogljivost posameznega plinovoda oziroma cevi predstavlja približno 27,5 milijarde kubičnih metrov zemeljskega plina na leto (Nord Stream 2011).

5.3.2 Prednosti in pomanjkljivosti Severnega toka

Prednost Severnega toka je, da se Rusija pri dostavi plina v Evropo izogne Ukrajini. Zaradi večjih nesoglasij je bila oskrba EU z zemeljskim plinom ogrožena že leta 2006. Hkrati pa so prednosti omenjene že pri plinovodu Nabucco in Južni tok prav tako prisotne pri Severnem toku. To so nova delovna mesta ter spodbujanje ekonomskega razvoja v regiji. Največja pomanjkljivost plinovoda pa je povečevanje energetske odvisnosti od Rusije.

6 TRENUTNO STANJE ENERGETSKE POLITIKE EU

Da bosta energija in energetska politika v prihodnje izredno pomembni, dokazujejo naslednji podatki Mednarodne agencije za energijo (IEA). V skladu z ocenami agencije IEA in Eurogasa, bo poraba plina v Evropski uniji do leta 2030 povečana z današnjih 440 milijonov ton naftnega ekvivalenta (489 milijard kubičnih metrov) na do 625 milijonov ton naftnega ekvivalenta (694 milijard kubičnih metrov). Obseg pridobljenega plina v Evropi, vključno z Norveško, znaša 59 odstotkov od skupnega obsega dobave na plinski trg Evropske skupnosti v letu 2005. V skladu z ocenami do leta 2020 se ta pokazatelj znižuje do 33 odstotkov in do 25 odstotkov do leta 2030. Evropa se že srečuje s težavami zaradi preobremenitve transportnega omrežja dobave v obdobju največje obremenitve (Evropska komisija 2010b).

Skupna energetska politika se je razvijala okoli cilja, da se na trgu zagotovi nemotena razpoložljivost energetskih proizvodov in storitev po ceni, ki je dostopna vsem potrošnikom (zasebnim in industrijskim) ter ki hkrati prispeva s širšim družbenim in podnebnim ciljem EU. Glavni cilji energetske politike (zanesljivost oskrbe, konkurenčnost in trajnost) so zapisani v

Lizbonski pogodbi⁶ (člen 194 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU)). Težava pri doseganju teh ciljev je prepočasno prilagajanje energetskega sistema v EU medtem pa trg postavlja že nove izzive (Evropska komisija 2010b). S prihodnjimi širitvami EU bodo ti izzivi postali še večji, saj bodo k Uniji pristopile države z zastarelo infrastrukturo in gospodarstvi, ki so na področju energije manj konkurenčni.

Izredno pomembno je in bo vprašanje varne dobave energije. Na tem področju se zato že pojavlja izraz »energetska diplomacija«⁷ kot zunanja dimenzija energetske politike. Zanimivo je, da se ta izraz, če ga poskušamo poiskati tudi na svetovnem spletu, pojavlja predvsem v azijskih državah kot je Kitajska, Indija, Japonska in ne toliko v EU. Evropski parlament sicer »energetsko diplomacijo« definira kot zunanjo dimenzijo notranjega energetskega trga, ki vključuje strateške partnerje v soseščini EU ter preko meja sosedov (Fitzhenry 2011). Vodja evropskega foruma »*Friends of Europe's Greening Europe Forum*«, Willy De Backer, je izpostavil skrb, da se Evropa ne zaveda kako diplomacija ter nekaj dragih cevovodov ne bo rešilo problema pomanjkanja nafte in naraščajočega povpraševanja po energentih na trgu novega ekonomskega giganta, Azije (De Backer 2011). Po njegovem mnenju EU nima konsistentne in vzdržljive vizije na področju energetske politike, ki je potrebna, da bi Evropa v prihodnje zagotovila potrebam po energiji, ki jo bo potrebovala, če bo želela biti še naprej ekonomsko konkurenčna.

Nedavna študija razmer za potrošnike na maloprodajnih trgih električne energije je pokazala, da možnosti izbire potrošnikov niso optimalne⁸. Izvajanje zakonodaje o notranjem trgu ni izpolnilo pričakovanj, saj samo od leta 2003 teče več kot 40 postopkov za ugotavljanje kršitev v zvezi z drugim paketom o notranjem energetskega trga (Evropska komisija 2010b).

V preteklosti smo bili priča, kako ranljiva je EU v oskrbi s plinom a kljub temu EU še ni uspela vzpostaviti skupnega dialoga z državami dobaviteljicami, partnericami ter državami tranzita. Še vedno pri zmanjševanju odvisnosti od tretjih držav v EU obstajajo možnosti razvoja domačih fosilnih goriv a je potrebno preučiti, kolikšna je njihova vloga in smiselnost pri zmanjševanju te odvisnosti.

⁶ Lizbonska pogodba. Dostopno prek <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:SL:HTML> (5. oktober 2011).

⁷ t. i. »energy diplomacy«

⁸ Študija o delovanju maloprodajnih trgov električne energije za potrošnike v Evropski uniji, november 2010.

Energetsko politiko je potrebno razvijati na ravni EU. Odločitve sprejete v eni članici EU vplivajo na druge države članice, zato je potrebno pri energetskih odločitvah biti previden. Prednosti skupnega evropskega trga so v njegovi velikosti kot tudi v povečevanju zanesljivosti oskrbe in povečevanju konkurence.

EU mora ostati privlačen trg za podjetja v času vse večje svetovne konkurence na področju virov energije. Nova evropska energetska strategija mora podpirati celosten industrijski pristop, ki ga je pred kratkim predstavila Evropska komisija (Sporočilo o celostni industrijski politiki za dobo globalizacije, COM (2010) 619)⁹, zlasti zato, ker je energija za industrijo še vedno pomemben stroškovni dejavnik. Npr. cene električne energije v Evropi so po ocenah 21 % višje kot v Združenih državah in 197 % višje kot na Kitajskem. EU mora tudi utrditi svojo konkurenčnost na trgih energetskih tehnologij. Delež obnovljive energije v mešanici energije v EU se je stalno povečeval do približno 10 % bruto končne porabe energije leta 2008. Leta 2009 je 62 % novih zmogljivosti za proizvodnjo električne energije v EU temeljilo na obnovljivih virih, zlasti vetru in soncu. Vendar je vodilna vloga Evrope postavljena pred izziv. Po neodvisnem indeksu »*Renewable Energy Attractiveness Index 2010*« nudijo ZDA in Kitajska najboljše priložnosti za naložbe v obnovljivo energijo. Potrebna je nova spodbuda in bolj kot kdaj koli prej vodilna vloga EU, da se rešijo ti izzivi (Evropska komisija 2010b).

Na mednarodnih trgih bi se morala EU veliko bolj zavzemati za skupne interese. Postati bi morala močnejša kljub dejstvu, da njena poraba energije predstavlja eno petino svetovne porabe. Azijski trgi postajajo vse večji kot tudi njihove potrebe po večjem uvozu energentov. EU bo v prihodnje zaradi vse večje moči Azije izgubljala na pomembnosti na energetskih trgih kljub svoji gospodarski teži. Zaradi tega bo EU postajala vse bolj občutljiva na tveganja v oskrbi.

Zlasti prometni in gradbeni sektor morata izvajati aktivno politiko varčevanja z energijo in se preusmeriti na čiste vire energije. Poleg sistema za trgovanje z emisijami (*Emissions Trading Scheme–ETS*) bi morala strategija prispevati k ustvarjanju tržnih pogojev, ki spodbujajo večje prihranke energije in več naložb v nizkoogljične tehnologije, in k izkoriščanju različne centralizirane in distribuirane obnovljive energije ter ključnih tehnologij za shranjevanje

⁹ Dostopno prek <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0639:SL:HTML:NOT> (5. oktober 2011).

energije in elektromobilnost (zlasti električna vozila in javni prevoz) (Evropska komisija 2010b).

EU mora s svojo strategijo upoštevati nacionalne razlike med državami članicami ter hkrati spodbuditi države članice k uvajanju čim večjega števila praks uporabe obnovljivih virov energije in tehnologije. Cilj EU bi moral biti, da te tehnologije postanejo do leta 2020 gospodarsko konkurenčne.

Preučiti je potrebno uporabo jedrske energije po dogodku na Japonskem. Nemčija, ena izmed močnejših držav EU, je jedrski energiji po katastrofi na Japonskem napovedala konec. Ker pa se z jedrsko energijo v EU proizvede eno tretjino energije, mora EU to možnost kljub temu ponovno preučiti z vidika varnosti. Potrebno je raziskati nove tehnologije ravnanja z njihovimi odpadki in njihovo varno uporabo.

Zaradi vse večjega povpraševanja po energentih kot so nafta in zemeljski plin iz politično nestabilnih območij bo potrebno zagotoviti večjo razpršenost energetskega virov kot tudi vzpostaviti mehanizme s katerimi bomo zagotovili večjo varnost oskrbovalnih poti.

Septembra 2011 je Evropska komisija sprejela Strategijo o varnosti oskrbe z energijo in mednarodnem sodelovanju, ki prvič obravnava tudi obširno strategijo zunanje politike EU na področju energije. V skladu z energetske strategije 2020, Strategija o varnosti oskrbe z energijo in mednarodnem sodelovanju predlaga okrepitev zunanje razsežnosti energetske politike EU z izboljšanjem preglednosti energetskega sporazumov, ki jih imajo članice EU s tretjimi državami, okrepitev usklajevanja držav članic, ko nekatere izmed njih sklepajo dogovore s partnerskimi državami, preglednost nad sodelovanjem posameznih članic EU v mednarodnih organizacijah in preglednost pri razvoju celovitih energetskega partnerstev s ključnimi državami partnericami.

Strategija navaja 43 konkretnih ukrepov, ki vključujejo predvsem (ENPI 2011):

- Države članice morajo med seboj deliti informacije o mednarodnih sporazumih s tretjimi državami na področju energetike. To vključuje tudi sporazume, kjer še vedno potekajo pogajanja. Odvisno od posameznega primera lahko Komisija predloži mnenje

o skladnosti teh sporazumov z zakonodajo EU in z varnostnimi cilji EU na področju oskrbe z energijo.

- Sporazumi s tretjimi državami na področju energetike bi lahko potekali na ravni EU v primeru, da se pogaja o stvareh, ki so ključnega pomena za doseganje ciljev EU. To velja za sporazum z Azerbajdžanom in Turkmenistanom glede Trans-kaspijskega plinovoda, kjer je bilo potrebno pridobiti posebno pooblastilo Sveta EU.
- EU bo predlagala ustanovitev novega partnerstva z državami južnega Sredozemlja za projekte s področja obnovljivih virov energije.
- EU se bo zavzemala za mednarodno pravno zavezujoče standarde pri jedrski varnosti v okviru multilateralnih razprav, tudi v okviru Mednarodne agencije za jedrsko energijo (IAEA). EU si bo tudi prizadevala za razširitev jedrske varnosti v sosednje države.

6.1 Težave pri vzpostavitvi »enega glasu« EU na energetskih trgih

Članice EU imajo z državami proizvajalkami nafte sklenjene bilateralne dogovore, pogodbe. Primer takšne prakse je Alžirija, ki ima z večino mediteranskih držav članic EU sklenjene bilateralne dogovore. Na področju Kaspijskega morja EU nima jasne strategije in je zato težko močan politični akter na tem področju. Vsi ostali so pri utrjevanju svoje politične moči veliko bolj uspešni kot npr. Kitajska, ki razvija projekte s Kazahstanom za prihodnji izvoz nafte na vzhod.

Evropska komisija je leta 2001 v t.i. dokumentu »*Towards a European Strategy for the Security of Energy Supply*«¹⁰ obžalovala, da se v zunanji energetski politiki ne poslužujejo dovolj pogajanj. Zapisali so, da EU ni kompetentna ter da nima skupnih stališč v energetskih zadevah (EC, 2001: 28) (Evropska komisija 2007).

Ker želi evropski trg postati skupen tudi na področju energetike, bo v prihodnje morala posamezna država kot članica EU biti še posebej previdna pri pristopu h kakršnikoli energetski politiki, saj bo lahko le-ta vplivala tudi na sosednje države. Teoretično to pomeni, da bi morala skupna energetska politika EU ponuditi več prednosti kot nacionalna.

¹⁰ Dokument, ki ga je predstavila Komisija evropskih skupnosti dne 29. 11. 2000 v Bruslju. Dostopno prek http://www.em.gov.lv/images/modules/items/ae_2.pdf (5. oktober 2011).

V EU so države z velikimi razlikami v kulturi, zgodovini kot tudi z velikimi razlikami v preferencah tudi na energetske trgu. Velika Britanija in Nizozemska imata odprt in liberaliziran trg elektrike, Francija in Nemčija počasi implementirata za njih relevantne direktive EU s katerimi bi omogočila nastanek »nacionalnih prvakov«, ki bi na skupnem energetske trgu postali »evropski prvaki«. Ta problem nacionalizma lahko ponazorimo tudi s primerom španske vlade leta 2007, ki ni želela, da bi nemški gigant E.ON prevzel špansko Endeso. Evropska komisija je zato Španijo naznanila Evropskemu sodišču zaradi neuskrajene zakonodaje, ki je onemogočala takšne prevzeme (BBC 2007).

Trgi električne energije in plina še ne delujejo kot enotni trg. Trg je še vedno precej razdrobljen na nacionalne trge s številnimi ovirami za odprto in pošteno konkurenco. Večina energetske trgov je še vedno nacionalno usmerjena in ima visoke stopnje koncentracije, že uveljavljena podjetja na njih pa imajo pogosto dejansko monopolni položaj. Regulirane cene energije dodatno zmanjšujejo konkurenco v številnih državah članicah. Zaradi še obstajajoče protikonkurenčne prakse v energetske sektorju morajo Komisija in države članice proaktivno uveljaviti konkurenco. Povečanje konkurence na energetske trgih bo prispevalo k pravim spodbudam za potrebne naložbe in zmanjšalo njihove stroške na nujne (Evropska komisija 2010b).

Skupno energetske politiko bo težko doseči, saj se posamezne članice EU nagibajo k različnim proizvajalcem nafte. Tako se stare članice nagibajo k večjemu sodelovanju z Rusijo, nove članice, ki so pristopile k EU leta 2004 in gre večinoma za bivše komunistične države, pa si želijo manjšega sodelovanja z Rusijo. Poljska in Baltske države si želijo postati manj odvisne od Rusije in vse večjo moč Rusije nad energetiko EU vidijo kot grožnjo. To so države, ki so si želele pristopiti k EU prav zato, da bi se rešile ruskega vpliva.

EU bi morala na energetske trgu vzpostaviti sistem transparentnosti, večje dostopnosti in izbire. Cilj energetske politike je tudi sobivanje držav članic, ko podjetje ene države svojo dejavnost širi v drugo članico. Vendar pa takšno poslovanje še vedno ovirajo različna pravila v posameznih članicah. Še vedno je na področju energetske politike veliko monopola, kjer je težko vzpostaviti pošten in odprt konkurenčnem trg.

Notranja oskrba EU je vse manjša saj je premalo naložb v dotrajano in zastarelo infrastrukturo. Trenutno 45 % proizvodnje električne energije v Evropi temelji na

nizkoogljičnih virih energije, predvsem na jedrskih in vodnih. EU se srečuje s hudo konkurenco na mednarodnih trgih tehnologij. Države, kot so Kitajska, Japonska, Južna Koreja in ZDA, izvajajo ambiciozno industrijsko strategijo na trgih sončne, vetrne in jedrske energije. Raziskovalci in podjetja v EU morajo povečati svoja prizadevanja, da bodo ostali na vrhu rastočega mednarodnega trga za energetske tehnologije, in morajo, če je to v vzajemno korist, okrepiti sodelovanje s tretjimi državami na področju določenih tehnologij (Evropska komisija 2010b).

Še vedno nujno potrebujemo odločitve, ki nas bodo usmerile na pravo pot, kajti če ne bomo dosegli dobro delujočega evropskega energetskega trga, bo to povišalo stroške za potrošnike in ogrozilo konkurenčnost Evrope. Evropski parlament je septembra 2011 na plenarnem zasedanju v Strasbourgu potrdil predlog uredbe, katere namen je vnesti več reda na veleprodajni trg energije v EU. Uredba¹¹ vsebuje pravila za preprečevanje tržnih zlorab in trgovanja na podlagi notranjih informacij, tržne transakcije pa bodo predmet neodvisnega nadzora na območju celotne EU. Na veleprodajnih trgih energije gre za prodajo plina in elektrike med proizvajalci in distributerji, te transakcije pa so bistvenega pomena za končno ceno energije, ki jo plačujejo uporabniki (Evropa pojutrišnjem 2011).

Energetska politika in energetski nacionalni giganti so nekaj, čemur se posamezna članica EU težko odreče. Moč odločanja bodo večje članice EU, kot sta Francija in Nemčija, težko prepustile odločanju vsem ostalim članicam, zato bo težko najti konsenz na ravni EU. Dober primer tega je finančna kriza, v kateri se je znašel ves svet, tudi Evropa že vse od leta 2008. V EU je bolj kot kdajkoli prej sedaj pomembno le eno: rešiti evro. Ta tema je vsakodnevno na dnevnem redu evropskih politikov, a o tem, kako pomagati članicam EU ter za koliko, odločata predvsem voditelja dveh držav, Francije in Nemčije. Ostale države članice bolj ali manj sledijo njunim odločitvam oziroma določitvam omenjenih dveh držav.

6.2 Dobre prakse sodelovanja na ravni EU

EU želi doseči stabilen in razpršen trg energije v povezavi z okolico od koder prihajajo najpomembnejši energetski viri. To pa so Rusija, Azerbajdžan, države Kaspijske regije ter

¹¹ Dostopno prek:
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1676&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr> (20. oktober 2011).

tudi tranzitne države kot so Turčija, Ukrajina, Romunija, Bolgarija. Dober primer takšne prakse je program INOGATE (Meddržavni transport nafte in plina v Evropo), ki je mednarodni energetski program sodelovanja med Evropsko unijo in partnerskimi državami, kot so: Armenija, Azerbajdžan, Belorusija, Gruzija, Kazahstan, Kirgizistan, Moldavija, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajina in Uzbekistan. Njihovi glavni cilji so združevanje energetskih trgov na podlagi načel notranjega trga EU ob upoštevanju posebnosti vključenih držav, krepitev energetske varnosti z obravnavanjem vprašanj kot so s področja izvoz/uvoz, vprašanja diverzifikacije, tranzitnosti in povpraševanja po energiji. INOGATE nudi podporo trajnostnemu energetskemu razvoju, vključno z razvojem energetske učinkovitosti, obnovljivih virov energije in upravljanjem povpraševanja. Program skrbi za pridobivanje naložb v smeri energetskih projektov v skupnem in regionalnem interesu. Gre sicer za mlad program ustanovljen leta 2006 a je eden izmed prvih pomembnejših programov EU s področja njene regionalne politike (Inogate programme, 2009). Z ukrepanjem na regionalni ravni, je INOGATE v edinstvenem položaju, da zagotovi obravnavo energetskih izzivov vseh partnerskih državah na več-državni ravni. Na ta način omogoča praktično sodelovanje, ne samo z EU, temveč tudi med vpletenimi državami.

To je primer dobre prakse, kjer EU na miroljuben in demokratičen način širi svoje vrednote, svoje znanje in dobre prakse ter hkrati pridobiva nove. Ni pa to edini primer, kako EU sodeluje s tretjimi državami. V novembru 2011 je EU podpisala »Medgrid/Desertec« sporazum (Solar server 2011), s katerim bo v mediteranskem prostoru sodelovala s Severno Afriko in vzpostaviti solarnega sistema. Gre za izgradnjo integriranega, močnega trga na obeh straneh Sredozemskega morja med državami EU ter državami Severne Afrike. S tem projektom Evropa prav tako širi svoje vrednote v Severni Afriki, kjer bo s tem projektom poleg proizvodnje energije poskrbela tudi za izobraževanja lokalnega prebivalstva, za njihovo usposabljanje ter za pogoje, pod katerimi bodo lahko nadaljevali izrabo obnovljivih virov.

Sodelovanje držav pri gradnji Severnega toka bo EU povezala z Rusijo, gradnja Južnega toka, za katerega še tečejo pogajanja, pa bo EU bolj približala Turčiji in državam Kavkaza.

7 IZZIVI SKUPNE ZUNANJE ENERGETSKE POLITIKE EU

Skupna energetska politika bo morala v prihodnje skrbeti za ključna področja s katerimi bo lahko omilila učinke raznih političnih in ekonomskih dejavnikov ter s tem preprečila krize, kot je bila leta 2006 med Rusijo in Ukrajino. Le s sodelovanjem vseh članic EU bo to sodelovanje imelo pozitivne učinke na celotno področje EU kot tudi močan glas 500 milijonov ljudi, ki jih predstavlja EU. Kot celota je tako EU lahko velik in močan pogajalec tudi na področju energetike v povezavi s tretjimi državami.

Na področju energetske učinkovitosti ostaja ogromno potenciala neizkoriščenega. Premalo je izboljšav v stanovanjskem, industrijskem, komercialnem in transportnem sektorju, kakor tudi v sektorju proizvodnje energije. Spodbujati bi bilo potrebno energetske bolj učinkovite naprave in vozila, boljšo izolacijo ter sisteme za so-proizvodnjo. Hkrati se v tem ponuja možnost izvoza inovativnih idej in praks tudi na tuje trge, kar pomeni ustvarjanje novih delovnih mest. Z energetske učinkovitostjo bi tudi gospodinjstva veliko prihranila zato je potrebno dobre prakse tega vidika približati državljanom. Posebno pozornost je treba nameniti sektorjem, v katerih so največje možnosti za izboljšanje energetske učinkovitosti: to sta stavbni in prometni sektor.

Energetska varnost po mnenju Madžarskega ministra za nacionalni razvoj (Fellegi 2011) ni vprašanje ekonomije, temveč geopolitično vprašanje. Po njegovem mnenju zaustavitev nukleark v Nemčiji in v Švici kratkoročno in dolgoročno ni smotrna, saj se bo do leta 2030 uvoz zemeljskega plina povečal z 58 % na 80 %, uvoz nafte iz Rusije pa s 42 % na 60%.

Energetska politika EU se bo tudi v naslednjih letih soočala z izzivi kot so:

- **Geografski preobrat v porabi energije** - Zmanjševanje povpraševanja EU po energentih na Bližnjem vzhodu je po letu 1990 nadomestilo povpraševanje Azije. Izvoz iz Bližnjega vzhoda v države Azije se je v obdobju 1993–2003 povečal za 4 milijone sodov na dan. Kitajska je postala drugi največji naftni trg. Pomembnost EU po njenem povpraševanju na energetskih trgih na Bližnjem vzhodu se je precej znižala. V preteklosti so bile ZDA, Norveška, Velika Britanija in Rusija največje proizvajalke nafte. Danes pa je največ rezerv nafte lociranih v Perzijskem zalivu v državah: Savdska Arabija, Združeni arabski emirati, Kuvajt, Irak in Iran. Za EU so v

prihodnje pomembni stabilni odnosi z Iranom zaradi njegovih velikih zalog nafte, ki se po velikosti uvrščajo takoj za Rusijo (Hoogeveen 2007).

- **Cene nafte** - Cene, ki jih dosegajo uvoznice nafte, so odvisne od različnih dejavnikov, tudi političnih zavezništov. Tudi izvozniki se soočajo s težavami, predvsem s posledico visokih nihanj v prihodkih, s težavami s kvotami in proizvodnimi kapacitetami, tehnološkimi izzivi. Ne smemo prezreti socialne nemire, spopad elit za politično-gospodarsko moč, zunanje politične pritiske, ali zunanje agresije. Tako za uvoznike kot izvoznike so nenadni skoki cen napad na finančno stabilnost. Po obeh naftnih krizah po 2. svetovni vojni so države proizvajalke nafte spoznale, da dolgoročno potrebujejo konstantno (varno) povpraševanje, da lahko svojim prebivalcem zagotovijo socialno in ekonomsko blaginjo. Do leta 2002 je bila Evropa navajena na izdatno ponudbo in nizke cene energentov zato je več pomembnosti namenjala oblikovanju trga in okoljskim vprašanjem. Zaradi nizkih cen energentov industrija ni mogla veliko denarja vlagati v investicije in večje zmogljivosti. Ekonomska rast EU, ZDA in zadnja leta velik ekonomski uspeh Kitajske povečujejo povpraševanje. Tako se je trg od »kupcev« prevesil na stran »proizvajalcev«. Rezultat tega je trg, kjer vsak naftni sod šteje. Tudi politični nemiri v državah izvoznicah nafte kot stavke delavcev norveških delavcev v naftni industriji in nepričakovane vremenske razmere, kot se je to zgodilo v Mehiškem zalivu, imajo močan vpliv na trg nafte. Cene nafte bo v prihodnje zaradi vse večjega povpraševanja težko nadzirati. Vse močnejši postaja Azijski trg. Povpraševanje je vse večje, ponudba pa ostaja na isti ravni.
- **Terorizem** - Na prihodnje odnose v energetske politiki med državami bo vplivalo tudi potencialno povečanje teroristične aktivnosti, še posebej na Bližnjem vzhodu. To povečuje potrebe po zaščiti lokacij črpalnic, infrastrukture in transporta. S tem pa so povezani tudi vse večji končni stroški.
- **Nacionalizem** - Delovati bi moral odprt, transparenten in skupen energetski trg znotraj EU saj bi tako bilo potrebnih manj dodatnih varnostnih ukrepov. Ekonomska logika bi morala nadvladati političnim kalkulacijam na trgu kar bi prineslo tudi več ugodnosti potrošnikov v npr. nižjih cenah energije. Kljub temu pa je potrebna vzpostavitev varnostne mreže za motnje povzročene zaradi nestabilnosti posameznih držav. Vse to bo težko doseči, če bo tudi v prihodnje prevladoval nacionalizem kot se je to dogajalo v Franciji in Španiji, ko je govora o prevzemih njihovih energetskih podjetij s strani druge države. Vlade tujih prevzemov nacionalnih energetskih podjetij in liberalizacije trgov ne podpirajo.

- **Diverzifikacija** - Z diverzifikacijo lahko zmanjšamo odvisnost od tretjih držav predvsem na področju obnovljivih virov, premoga in nuklearne energije. Odvisnost od nafte pa bo težko zmanjšati, saj se trenutno še ni pojavila nobena dovolj močna in velika alternativa s katero bi zamenjali naftne derivate v transportu. In to področje bo potrebno v prihodnje urediti, se dogovoriti ali je lahko elektrika alternativa nafte in kako skupno nastopiti pri implementaciji takšne tehnologije med prebivalce EU. Tukaj največjo težavo predstavlja infrastruktura, t. i. električne postaje za avtomobile, ter cena takšnih prevoznih sredstev.
- **Investicije** - V naslednjih desetih letih bodo na področju energetike potrebne naložbe v višini 1 000 milijard EUR za povečanje raznovrstnosti sedanjih virov in zamenjavo opreme ter za zadostitev spreminjajočim se potrebam po energiji, ki predstavljajo vse večji izziv (Evropska komisija 2010b). Potrebne bodo velike investicije v energetske infrastrukture tako plinovodov, črpališč, investicije v elektrarne, v energetske sisteme.
- **Skupen notranji trg** - Evropska komisija je oktobra 2011 predstavila načrt, po katerem bo financirala 9,1 milijarde evrov za izgradnjo vseevropskega infrastrukturnega omrežja, da bi se izpolnili cilji glede energetike in podnebja iz strategije Evropa 2020. S pomočjo instrumenta za povezovanje Evrope bo mogoče odpraviti tudi finančne vrzeli in ozka grla v omrežju. Notranji energetski trg se bo nadalje razvijal z izboljševanjem medsebojnih povezav, s čimer bo zagotovljena zanesljivejša preskrba z energijo, omogočen pa bo tudi stroškovno učinkovitejši prenos obnovljive energije po vsej Uniji. Poskrbeti je treba, da se bodo državljani in podjetja lahko zanašali na to, da jim bo energija vedno na voljo po dostopnih cenah. Sredstva instrumenta za povezovanje Evrope bodo zagotovila vzvod za nadaljnje financiranje drugih zasebnih in javnih vlagateljev. Z instrumentom za povezovanje Evrope se bo zagotovilo financiranje projektov, ki so namenjeni zapolnjevanju manjkajočih povezav v evropskih energetskih omrežjih. S financiranjem energetskih omrežij bo mogoče dodatno povezati notranji energetski trg, zmanjšati energetske odvisnosti EU in povečati zanesljivost preskrbe z energijo. Da bi olajšala financiranje instrumenta za povezovanje Evrope, je Komisija sprejela tudi pogoje v zvezi s pobudo za »projektne obveznice«, ki jo je napovedala v strategiji Evropa 2020. Tovrstne obveznice bodo eno od številnih sredstev za delitev tveganj, iz katerih bo lahko črpal instrument za povezovanje, da bi se k financiranju projektov privabilo zasebne vlagatelje. Pilotna faza se bo začela izvajati leta 2012 (Evropska komisija 2011). S projektnimi obveznicami bi vlagatelji s poroštvom EU lažje prihajali do sredstev za

velike energetske in prometne naložbe, ter za še večji poudarek na iskanju rešitev, ki čim bolj koristijo potrošnikom in podjetjem. Cilj pobude projektnih obveznic je pomagati investitorjem v posamezne projekte, da pritegnejo kapitalske naložbe vlagateljev, kot so pokojninski skladi in zavarovalnice (Evropa pojutrišnjem 2011a).

EU brez tehnološkega premika ne bo izpolnila svojih ciljev za leto 2050 v zvezi z dekarbonizacijo sektorjev električne energije in prometa. Glede na časovni okvir za razvoj in širjenje energetske tehnologije uvajanje novih visoko zmogljivih nizkoogljičnih tehnologij na evropske trge še nikoli ni bilo tako nujno, kot je zdaj. Sistem EU za trgovanje z emisijami je pomemben dejavnik na strani povpraševanja, ki podpira uvajanje inovativnih nizkoogljičnih tehnologij (Evropska komisija 2010b).

EU je na pragu nove dobe na področju energetske politike. Energetski trgi so bili zaradi liberalizacije, velikih dobavnih in proizvodnih zmogljivosti ter ustreznih uvoznih možnosti pretežno zaščiteni pred učinki svetovnih tržnih pretresov v zadnjih letih. Prihajajo pa velike spremembe. Velika potreba po naložbah v energetskem sektorju, cene emisij CO₂ in višje cene energije na svetovnih trgih bodo vplivale na cene energije. Konkurenčnost, zanesljivost oskrbe in podnebni cilji bodo ogroženi, če se ne bodo nadgradila električna omrežja, zastareli obrati zamenjali s konkurenčnimi in čistejšimi alternativami ter če se energija ne bo učinkoviteje uporabljala v celotni energetski verigi (Evropska komisija 2010b).

V poročilu „Energetska politika EU: povezovanje s partnerji zunaj naših meja“, ki ga je Komisija za energetiko predstavila Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij ugotavlja, da je zunanja energetska politika EU bistvenega pomena za vzpostavitev notranjega energetskega trga. Prejšnje izkušnje dokazujejo, da dvostranski odnosi na področju energije med posameznimi državami članicami in dobavitelji iz tretjih držav ali tranzitnimi državami lahko povzročijo razdrobljenost notranjega trga, namesto da bi okrepili oskrbo EU z energijo in konkurenčnost. Regulativni okvir, ki se je postopoma vzpostavljajal na ravni EU, ima za partnerske države pomembne posledice, npr. na področju določb v zvezi z dostopom do omrežja, varnostjo in konkurenčnostjo. Ker je Evropski svet določil leto 2014 kot rok za vzpostavitev notranjega trga za električno energijo in plin, je nujno v celoti razviti njegovo zunanjo dimenzijo. V omenjenem poročilu ugotavljajo, da mora EU graditi na moči svojega trga, razširiti povezave med evropskim energetskim omrežjem in sosednjimi državami ter ustvariti širše regulativno

območje, ki bo v korist vsem. Za to bo potrebna predvsem redna izmenjava informacij o medvladnih sporazumih, ki so jih sklenile in jih načrtujejo države članice. V strategiji Energija 2020 je bila krepitev zunanje dimenzije energetske politike EU opredeljena kot ena od prednostnih nalog v prihajajočih letih. Evropski svet je februarja lani ponovno potrdil pomembnost tega sporočila (poglavje 3.1). Cilj celovitega pristopa, določenega v tem dokumentu, je izpolniti ta pričakovanja (Evropska komisija 2011b).

Evropska komisija za energetiko v poročilu „Energetska politika EU: povezovanje s partnerji zunaj naših meja“ predlaga nadaljnji razvoj zunanje energetske politike z naslednjimi prednostnimi nalogami (Evropska komisija 2011b):

- graditev zunanje dimenzije našega notranjega energetskega trga,
- krepitev partnerstev za zanesljivo, varno, trajnostno in konkurenčno energijo,
- izboljšanje dostopa držav v razvoju do trajnostne energije in
- boljše spodbujanje politik EU zunaj njenih meja.

Evropska komisija za energetiko na področju naftnega sektorja vidi prednostno nalogo v izvedbi evropsko-azijskega koridorja za prenos nafte, ki bi omogočil neposreden dostop do kaspijske surove nafte. V dialogu na področju energije z Rusijo bi bilo treba obravnavati stabilnost dobave surove nafte prek cevovoda *Družhba*.

Izpustiti ne smemo pogodbe o Energetski skupnosti, ki je referenčna točka za večino sosednjih držav EU, ki so pripravljene sodelovati v evropskem energetskega sistemu. Energetska skupnost ima z nedavnim pristopom Republike Moldavije in Ukrajine možnost povezati trg EU z devetimi sosednjimi državami. Njen regulativni obseg bi bilo treba, kot ugotavljajo pri komisiji, postopno razširiti ter združiti z učinkovitejšim izvajanjem in izvrševanjem, kot tudi dejansko pomočjo pri reformi teh trgov (Evropska komisija 2011b).

7.1 Načrti EU v prihodnje

EU je v letu 2011 sprejela kar nekaj dokumentov, ki opredeljujejo cilje in načrte na področju energetike vse do leta 2050. Eden izmed takšnih dokumentov je bil predstavljen v marcu 2011

z naslovom »Načrt za prehod na konkurenčno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika do leta 2050«¹². V njej so predstavljeni izzivi za Evropo, mejniki do leta 2050, potrebne inovacije za energetske sistem ter naložbe v nizkoogljično prihodnost. V načrtu komisija med drugim poudarja da sinergijski učinki z drugimi cilji trajnostnega razvoja, kot so zmanjšanje odvisnosti od nafte, konkurenčnost evropske avtomobilske industrije in zdravstvene koristi, zlasti boljša kakovost zraka v mestih, utemeljeno dokazujejo, da mora EU pospešiti svoja prizadevanja za hitrejši razvoj in čimprejšnjo uvedbo elektrifikacije, zlasti pa mora pospešiti splošno uvedbo alternativnih goriv in vrst pogona v celoten prometni sistem. Ni presenetljivo, da avtomobilske industrije v ZDA, Koreji ter na Japonskem in Kitajskem v tem smislu povečujejo naložbe v tehnologijo baterij, električna vozila in gorivne celice (Evropska komisija 2011c).

Komisija v tem poročilu tudi opozarja, da v primeru, če svet ne bo usklajeno ukrepal, bi bila pomembna korist ukrepanja na ravni EU zaščita gospodarstva pred visokimi cenami fosilnih goriv. Analiza in izgledi o energiji v svetu 2010 (Mednarodne agencije za energijo) jasno kažejo, da bodo cene fosilnih goriv v primeru omejenih svetovnih ukrepov predvidoma precej višje. Vprašanje ni le dolgoročno. Tudi po recesiji v zahodnem svetu so cene nafte približno dvakrat tako visoke, kot so bile leta 2005. Po ocenah Mednarodne agencije za energijo so stroški uvoza EU od leta 2009 do 2010 narasli za 70 mrd. EUR, prav tako je verjetno, da bodo v bližnji prihodnosti še narasli (Evropska komisija 2011c). Spomnimo se naftnih šokov v 70-ih in 80-ih letih prejšnjega stoletja, ko so ti šoki cen nafte povzročili inflacijo, povečali trgovinski primanjkljaj, zmanjšali konkurenčnost in povečali brezposelnost.

15. decembra 2011 pa je Evropska komisija za energetiko predstavila Energetski načrt do leta 2050¹³ v katerem predstavlja in analizira več možnih scenarijev razvoja evropske energetske politike k nizkoogljični družbi, vendar se v nobenem scenariju ne bo možno izogniti odvisnosti od zemeljskega plina in nafte. Scenariji obravnavajo vse velike spremembe na področju cen ogljika, tehnologije in povezav. Evropska unija se je zavezala, da bo do leta 2050 za 80-90 % zmanjšala emisije toplogrednih plinov iz leta 1990.

¹² Roadmap 2050. Dostopno prek: <http://www.roadmap2050.eu/> (16. december 2050).

¹³ Energy Roadmap 2050. Dostopno prek http://ec.europa.eu/energy/energy2020/roadmap/doc/com_2011_8852_en.pdf (17. december 2011).

Pomanjkljivost Energetskega načrta do leta 2050 je v tem, da ne bo nadomestil nacionalnih, regionalnih in lokalnih prizadevanj v posodobitvi oskrbe z energijo, ampak poskuša razviti dolgoročen evropski tehnološko nevtralen okvir, v katerem bodo te politike bolj učinkovite. Kar pomeni, da ne zavezuje držav članic temveč jih zgolj usmerja. Predvidevam pa, da bodo v nadaljevanju v ta namen sprejete direktive. Vsi scenariji nizkoogljične družbe prikazujejo prehod iz današnjega sistema, kjer beležimo visoke cene goriv in visoke operativne stroške, na energetske sistem, ki bo temeljil na večjih naložbah v osnovna sredstva in na nižjih cenah goriva.

Vsi narejeni scenariji v načrtu prikazujejo veliko večjo vlogo oziroma pomembnost električne energije kot jo ima danes. Povpraševanje po elektriki bi se naj do leta 2050 podvojilo in tako predstavljalo med 36 % in 39 % v celotnem povpraševanju po energiji. Električna bo veliko prispevala k dekarbonizaciji na področju transporta predvsem v avtomobilski industriji ter na področju ogrevanja in hlajenja. Električna bi lahko zadostila 65 % povpraševanja po energiji v avtomobilskem svetu. Večina predstavljenih scenarijev predvideva, da bo cena elektrike do leta 2030 rasla vendar nato do leta 2050 upadala.

V vseh scenarijih »Energetskega načrta do leta 2050«, upoštevajoč današnje trende, bodo izdatki za energijo in za energetske povezane produkte postali izredno pomembni tudi v gospodinjstvih saj bodo ti izdatki zrasli na 16 % leta 2030 in nato padli na 15 % do leta 2050. Poraba energije iz obnovljivih virov znatno raste v vseh scenarijih in bi naj do leta 2050 predstavljala vsaj 55 % v končni porabi energije. Jedrska energija bo ostala pomembna tudi v prihodnje saj bo prispevala pomemben delež v procesu transformacije v nizkoogljično družbo še posebej v članicah, kjer to energijo uporabljajo že danes. Predstavlja ključni vir energije generacije nizkoogljične družbe. V narejenem načrtu se zavedajo, da ima Evropa zelo razvit in razširjen industrijski sektor in zato tudi velike potrebe po energiji, ki jih bo v prihodnje še povečevala. Zato je pomembno, da se v tranzicijskem obdobju industrija čim bolj izogne težavam, izgubam na račun prenove energetskega sektorja saj energija predstavlja tudi stroškovni faktor v industriji. Npr. ocenjeno je, da so cene elektrike v Evropi za 21 % višje kot cene v ZDA in za 19 % višje kot so cene elektrike na Kitajskem (Evropska komisija 2011d).

Nafta bo kljub vsem ostalim ukrepom ostala del energijskega sveta tudi leta 2050 predvsem na področju transporta na dolge relacije in tovornega prometa. Pomembno pa je, da politika

razvoja v državah članicah na trgih ne ustvarja novih pregrad na področju električne in plinske integracije. Za doseganje vseh ciljev postavljenih v energetskega načrta do leta 2050 pa bodo potrebne tudi velike investicije tako na področju raziskovanja kot na področju infrastrukture in povezovanja. EU sama tega ne bo mogla financirati zato bodo pomembne investicije v privatnem sektorju. Vseeno pa bo na začetku pomembna vzpodbuda in zagon s strani EU kjer pričakujejo sodelovanje z Evropsko investicijsko banko ali Evropsko banko za obnovo in razvoj. V načrtu pa Komisija izpostavlja tudi socialno komponento, kjer bo tranzicija v nizkoogljično družbo ustvarila tudi številna delovna mesta hkrati pa bo lahko z višanjem cen do leta 2030 povzročila t. i. energetske revščino. Zato bo evropska politika na tem področju izredno pomembna. V prihodnje pa bo pomembno to tranzicijo preiti skupaj v sodelovanju s sosednjimi državami kot so Rusija, Ukrajina, Azerbajdžan, Norveška, Turkmenistan in državami Perzijskega zaliva. Evropska unija si mora skupaj z drugimi državami prizadevati, da bo energija razumljena kot univerzalna pravica.

V kabinetu komisarja za energetiko so pri vzpostavljanju učinkovitega trga izpostavili 7. septembra 2011 sprejeto sporočilo o varnosti oskrbe z energijo in mednarodno sodelovanje¹⁴. Razvoj na področju regulativ v EU in spremembe na svetovnih energetskih trgih zahtevajo samozavestno in usklajeno zunanjo energetske politiko za širjenje evropske politike tudi preko meja. Zavzema se za nove pobude za razvoj partnerstva s ključnimi akterji na vseh področjih skupnega interesa. Komisija je prav tako sprejela zakonodajni predlog Sklepa o ustanovitvi mehanizma za izmenjavo informacij v zvezi z medvladnimi sporazumi med državami članicami in tretjimi državami na področju energetike. Oba dokumenta je treba obravnavati skupaj kot en paket (Priloga 1).

Bistvenega pomena so neprekinjeni stiki in izmenjava informacij med pogajanci ter možnost za preverjanje združljivosti, preden članica EU podpiše medvladni sporazum. Pri tem veljajo ista pravila tako za majhne kot velike države članice. Predlagani sklep pa članicam ne preprečuje, da kljub temu same sklenejo medvladne sporazume s tretjimi državami. Kar pomeni, da jih ta sprejeti sklep ne zavezuje k ničemur in je zgolj samo predlog oziroma usmeritev.

¹⁴ Energetske politike EU: Sodelovanje s partnerji zunaj naših meja. Dostopno prek http://www.cdep.ro/afaceri_europene/CE/2011/COM_2011_539_EN_ACTE_f.pdf. (10. december 2011).

Cilji omenjenega sklepa o ustanovitvi mehanizma za izmenjavo informacij v zvezi z medvladnimi sporazumi med državami članicami in tretjimi državami na področju energetike so:

- da se v prvi fazi pogajanj upoštevajo pravila EU in njenega notranjega trga ter se tako zagotovi zanesljivost oskrbe,
- da se poveča transparentnost med članicami v duhu solidarnosti,
- da se okrepi individualni in kolektivni pogajalski položaj v državah članicah EU v razmerju do tretjih držav (Priloga 1).

V nadaljevanju bom v zaključku strnila pogloblitve misli in dejstva ter ovrgla ali potrdila uvodoma postavljeno hipotezo.

8 ZAKLJUČEK

»United we stand, divided we fall.«
(Dickinson, 1768)

Uvodni rek bi lahko prevedli v smislu: »Združeni bomo obstali, razdvojeni bomo padli«. Pred Evropo je težka naloga, saj se države zavedajo, da bo v prihodnje naše gospodarstvo še veliko bolj odvisno od energije, ki pa je vse manj, povpraševanja po njej pa vse več. Kako torej zadovoljiti velikim potrebam, zmanjševati vpliv njene porabe na okolje ter obdržati cene na primerni ravni? Evropa že v naslednjih dvajsetih letih potrebuje 1000 milijard evrov za investicije, ki so nujno potrebne tako za nove poti dobave energije v Evropo kot v nove, okolju prijazne ter boljše tehnologije za pridobivanje energije (Oettinger 2011, 70). Že tako potreben denar za ključno ukrepanje bo sedaj še težje zagotoviti kot sicer, saj se Evropa spopada z eno izmed največjih finančnih kriz. A kljub temu bo potrebno ta denar zagotoviti, če želimo, da bo Evropa v prihodnjih dvajsetih, petdesetih letih preskrbljena z energijo. Te bo, ob vse večjih potrebah razvijajočih se gospodarstev, kot sta Kitajska in Indija, vse manj. Zato so investicije v nove vire energije, v obnovljive vire ter v ekonomsko porabo le-te še kako nujno potrebne.

Uvodoma sem postavila hipotezo: »EU kljub vsem prizadevanjem in listinah, ki jih je sprejela na področju energetike, na globalnih energetskih trgih ne nastopa kot celota oz. enota. Delno nam to dokazuje nastop posameznih članic EU na energetskem trgu, kjer v svojem imenu podpisujejo pogodbe in dogovore z energetskimi partnerji.« Pogoj za skupno nastopanje v zunanji politiki je urejen, transparenten ter učinkovit notranji trg, katerega Evropa gradi šele sedaj z raznimi direktivami, uredbami in dokumenti. Notranji trgi, torej trgi posameznih držav članic, so še vedno pod velikim vplivom nacionalizma. Države članice smatrajo svojo energetske politiko kot nekaj izredno pomembnega in kot stvar, ki je ne želijo kar tako prepustiti drugim. Lep odraz tega so tudi velike energetske korporacije oziroma podjetja, ki jih države ne dovolijo odprodati.

Evropska unija šele sedaj sprejema dokumente potrebne za skupno energetske politiko in urejen ter povezan notranji trg. Eden izmed pomembnejših dokumentov je zagotovo »Energetski načrt do leta 2050«, ki ga je EU predstavila 15. decembra 2011. Tudi evropska poslanka, sicer članica Odbora za industrijo, raziskave in energetiko pri Evropskem parlamentu, dr. Romana Jordan Cizelj je potrdila izjavo, da EU trenutno ne nastopa složno in

s t. i. »enim glasom« na področju evropske energetike vendar dodaja, da je EU šele na začetku in da se trudi, da bi ji to v prihodnje uspelo (Priloga 2). Glede nemško-francoskega vlaka v odločitvah na ravni EU je še dodala, da ti pogovori potekajo z medvladnim sodelovanjem in takšna prihodnost EU po njenem mnenju ni dobra. Prihodnost EU je, kot pravi, v komunitarnem sodelovanju, kar pomeni v sodelovanju, ki poteka bolj demokratično, kjer ima večjo vlogo Evropski parlament, ki je edina izvoljena institucija v EU.

Podobnega mnenja so tudi v kabinetu komisarja za energetiko, g. Günther H. Oettingerja, kjer so med prizadevanji za »en glas« EU našeli kar nekaj dokumentov, ki so bili sprejeti v letu 2011. Med drugim sta to dva dokumenta: "Energetske politike EU: Sodelovanje s partnerji zunaj naših meja" ter predlog Sklepa o ustanovitvi mehanizma za izmenjavo informacij v zvezi z medvladnimi sporazumi med državami članicami in tretjimi državami na področju energetike. Trenutno stanje na področju energetike v kabinetu komisarja za energetiko komentirajo z trditvijo »Strategija EU je trenutno bolj stvar sodelovanja in usklajevanja kot pa stvar popolnega delegiranja« (Priloga 1).

V kabinetu komisarja za energetiko pa poudarjajo, da bo jedrska energija tudi v prihodnje pomembna ter da se zavedajo, kako pomembna je varnost. Zato so po jedrski nesreči na Japonskem marca 2011 uvedli stresne teste. Rezultati teh testov bodo javnosti in komisiji predstavljeni v juniju 2012.

Da bo lahko EU zagotovila dovolj energije za celotno Evropo bo torej najprej potrebno urediti notranji trg. Brez skupne notranje energetske politike ne bo mogoče ustvariti konkurenčnega notranjega trga, dobičkonosnih in učinkovitih investicij v energetske objekte, prijaznih cen energije za evropsko prebivalstvo. Brez tega pa bo skupna zunanja energetska politika neučinkovita, nehomogena in nezanesljiva.

Če bo Evropska unija v prihodnje želela biti kos največjim gospodarskim silam, kot to napovedujejo za Kitajsko in Indijo, bo morala na svetovnih energetskih trgih nastopiti kot enota. Njena moč 500 milijonov ljudi jo po BDP-ju¹⁵ uvršča v sam svetovni vrh a te geopolitične moči trenutno ne zna izkoristiti sebi v prid. EU bo morala v prihodnje poiskati več različnih virov kot sta trenutno zemeljski plin ter nafta. Veliko potenciala ima EU v

¹⁵ ECB. Dostopno prek: <http://www.ecb.int/mopo/eaec/html/index.en.html> (20. oktober 2010).

Severni Afriki kjer bi lahko z solarnimi kolektorji na površini 125 x 125 km² ustvarila toliko električne energije, kolikor jo EU porabi v enem letu (Desertec 2011).

Ogromne investicije bodo potrebne v prihodnje, če bomo želeli zadovoljiti potrebam evropskega in svetovnega prebivalstva. Evropska unija ne bo mogla izvesti vseh potrebnih projektov, ki zahtevajo ogromno znanja in finančnih sredstev, če ne bo na tem področju delovala skupaj in složno ter k temu privabila tudi privatni sektor.

Prihodnost EU bo lahko na področju energetike prav lepa. Vendar le pod pogojem, da se naših potreb in situacije, ki jo lahko pričakujemo zaradi vse večjega števila prebivalcev, začnemo resno zavedati že danes. In zato tudi ukrepati. Energetska politika ni politika dveh ali treh največjih držav temveč celotne Evrope. In kot tako jo moramo dojemati prav vsi državljani Evropske unije. Že danes in ne šele jutri.

9 LITERATURA

Balažič, Milan. 2011. *Velika Slovenija: Klasični in novi geopolitični koncepti*. Teorija in praksa (38): 231.

BBC. 2009. *Energy fuels new 'Great Game' in Europe*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8090104.stm> (5. Julij 2011).

--- 2007. *Endesa takeover block is lifted*. 16. Januar. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/6268459.stm> (15. september 2011).

Benko, Vlado. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Beyli, Andrei V. December 2003. *New dimensions of energy security of the enlarging EU and Their Impact on Relations with Russia*. Journal of european integration: 352.

CEPS, 2009. *Long – Term energy Security Risks for Europe: A sector specific Approach*. Dostopno prek: <http://aei.pitt.edu/10759/1/1785.pdf> (5. julij 2011).

De Backer, Willy. 2011. *Special section: Energy*. Europe's World, 69. Autumn 2011.

Desertec, 2011. Dostopno prek: www.desertec.org (20. november 2011).

Dickinson, John. 1768. *United We Stand (9-11 slogan)*. Dostopno prek: http://www.barrypopik.com/index.php/new_york_city/entry/united_we_stand_9_11_slogan/ (17. december 2011).

ENPI. 2011. *Speaking with one voice – EU targets strategic approach in external energy relations*. Dostopno prek: <http://www.enpi-info.eu/medportal/news/latest/26275/Speaking-with-one-voice-%E2%80%93-EU-targets-strategic-approach-in-external-energy-relations> (20. oktober 2011).

Evropa pojutrišnjem. 2011. *Evropski parlament potrdil pravila za preprečevanje zlorab na veleprodajnem trgu energije*. Dostopno prek: <http://ep.sta.si/2011/09/evropski-parlament-potrdil-pravila-za-preprecevanje-zlorab-na-veleprodajnem-trgu-energije/> (20. oktober 2011).

--- 2011a. *Evropski parlament v okviru krepitev notranjega trga za projektne obveznice in še večje koristi za potrošnike in podjetja*. Dostopno prek: <http://ep.sta.si/2011/03/evropski-parlament-v-okviru-krepitev-notranjega-trga-za-projektne-obveznice-in-se-vecje-koristi-za-potrosnike-in-podjetja/> (20. oktober 2011).

Evropska komisija. 2006. *Zelena knjiga. Evropska strategija za trajnostno, konkurenčno in varno energijo*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0105:FIN:SL:HTML> (20. oktober 2010).

--- 2006a. *Zunanja politika v službi energetskega interesov Evrope*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st09971.sl06.pdf> (15. januar 2011).

--- 2007. *Green Paper on the security of energy supply*. Dostopno prek: http://europa.eu/legislation_summaries/energy/external_dimension_enlargement/127037_en.htm (20. oktober 2011).

--- 2009. *EU energy trends to 2030*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/observatory/trends_2030/doc/trends_to_2030_update_2009.pdf (15. januar 2011).

--- 2010a. *Energy, transport and environment indicators. Eurostat pocketbooks*. Dostopno prek: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DK-10-001/EN/KS-DK-10-001-EN.PDF (5. julij 2011).

--- 2010b. *Strategija za konkurenčno, trajnostno in zanesljivo oskrbo z energijo*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0639:FIN:SL:PDF> (5. julij 2011).

--- 2011a. *Instrument za povezovanje Evrope: Komisija sprejela 50 milijard evrov vreden načrt za spodbuditev evropskih omrežij*. Dostopno prek:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1200&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=en> (20. November 2011).

--- 2011b. *Energetska politika EU: povezovanje s partnerji zunaj naših meja*. Dostopno prek:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0539:FIN:SL:HTML> (1. December 2011).

--- 2011c. *Načrt za prehod na konkurenčno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika do leta 2050*. Dostopno prek:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0112:FIN:SL:HTML> (16. december 2011).

--- 2011d. *Roadmap 2050*. Dostopno prek:

http://ec.europa.eu/energy/energy2020/roadmap/doc/com_2011_8852_en.pdf (16. December 2011).

Evropski svet. 2011. *Conclusions on energy European council*. Dostopno prek:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/119141.pdf (20. maj 2011).

Fedoruk, Vladimir. 2011. *Nabucco pipeline still up in the air*. The voice of Russia. Dostopno prek: <http://english.ruvr.ru/2011/01/13/39599597.html> (20. september 2011).

The Voice of Russia, 2011. *Nabucco will be, even without Azerbaijan*. Dostopno prek:

<http://english.ruvr.ru/2011/06/08/51476678.html> (20. september 2011).

Fellegi, Tamas. 2011. *Germany's decision on nuclear may trigger a coal renaissance*. V Europe's World: 69. Bibliotheque Solvay.

Fitzhenry, Robert. 2011. *Building European Energy Diplomacy*. Dostopno prek:

<http://stream.eppgroup.eu/Activities/docs/year2011/european-energy-en.pdf> (10. Oktober 2011).

Gazprom. 2011. *Sout stream – zagotovitev energetske varnosti Evrope*. Dostopno prek: http://www.gazpromexport.ru/content/file/sst/sst_slov.pdf (20. september 2011).

Hoogeveen, Femke in Wilbur Perlot. 2007. *The EU's Policies of security of energy supply towards the Middle East and Caspian Region: Major Power Politics*. Koninklijke Brill NV. Leiden.

IEA, 2011. *Energy security*. Dostopno prek: http://www.iea.org/subjectqueries/keyresult.asp?KEYWORD_ID=4103 (17. december 2011).

Inogate programme. 2009. *Annual report*. Dostopno prek: http://www.inogate.org/attachments/article/46/Inogate_AR_2009_en_PRINT.pdf (20. september 2011).

Karbus, S. 2007. *The peak Oil debate and oil companies*. Global energy for the Mediterranean, Observatoire mediterraneen de l'Energie. Paris.

Kosec, Jure. 2011. *Plinovod med Iranom, Irakom in Sirijo*. 1. avgust. Delo. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/plinovod-med-iranom-irakom-in-sirijo.html> (20. september 2011).

Kusku, Eda. 2010. *Enforceability of a common energy supply security policy in the EU: An intergovernmentalist Assessment*. Caucasian review of International Affairs. CRIA.

Morgenthau, Hans. 1995. *Politika med narodi*. Ljubljana: DZS.

Nabucco, 2011. Dostopno prek: <http://www.nabuccopipeline.com/portal/page/portal/en/pipeline/route> (5. julij 2011).

Newman, Nicholas. 2008. *Searching for common ground*. Volume 3, issue 14. V Engineering & Technology magazine.

Nord Stream. 2011. Dostopno prek: <http://www.nord-stream.com/pipeline/> (20. november 2011).

Oettinger, Gunther. 2011. *My energy strategy for Europe*. V *Wurope's World*. 70. Bibliotheque Solvay.

Offerdal, Kristine. 2007. *EU policies towards the Barents Sea as a future oil and gas region*. Fridtjof Nansen Institute Norway.

Parker, Geoffrey. 1997. *Zahodna geopolitična misel v XX. stoletju*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

Ruth, Winston. 2007. *Energy security*. House of Commons Library. Dostopno prek: <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2007/rp07-042.pdf> (10. December 2011).

Shah, Anup. 2011. *Energy Security*. 15. maj. Dostopno prek: <http://www.globalissues.org/article/595/energy-security> (15. december 2011).

Simoniti, Iztok. 1997. *Uvod k Zahodna geopolitična misel v XX. stoletju*. V *Zahodna geopolitična misel v XX stoletju*, Geoffrey Parker, 1-57. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Solar server. 2011. *Desertec, Medgrid sign agreement to collaborate on renewable energy from the deserts, transmission infrastructure*. 28. november. Dostopno prek: <http://www.solarserver.com/solar-magazine/solar-news/current/2011/kw48/desertec-medgrid-sign-agreement-to-collaborate-on-renewable-energy-from-the-deserts-transmission-infrastructure.html> (1. december 2011).

South Stream. 2011. Dostopno prek: <http://south-stream.info/index.php?id=2&L=1> (5. julij 2011).

Torello, Alessandro. 2011. *RWE-Gazprom Threat to Nabucco*. 14. julij. The Wall Street Journal. Dostopno prek: <http://blogs.wsj.com/brussels/2011/07/14/rwe-gazprom-deal-wont-help-nabucco/> (20. september 2011).

Urad RS za komuniciranje. 2010. *Trenutno stanje in izzivi energetike v Evropski uniji*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/energetika/trenutno-stanje-in-izzivi-energetike-v-evropski-uniji/> (20. oktober 2010).

Vozel, Aleš. 2011. *Ekonomske in geopolitične značilnosti trgovanja z zemeljskim plinom: primer Ruske federacije in (držav) Evropske unije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

PRILOGA A: Odgovori na poslana vprašanja iz kabineta Evropskega komisarja za energijo, 29. 11. 2011.

“Challenges of forming a common European Energy Policy”

Dear Commissioner for Energy – Mr. Günther H. Oettinger,

I would appreciate it if you could take some time to answer the questions listed in this document. They are an important part of my dissertation (Masters Program).

The main issue of the dissertation is to question whether the EU could act as one “voice” on the international energy market.

I am trying to find out what are the main challenges of developing a common energy policy within EU and the implications of this for third countries.

Thank you for your time and help.

Yours sincerely,

Jasna Gabrič

1. In the document “The European Commission 2010 -2014; Profiles and priorities, it's said that you envisage stronger coordination within the EU, which should ultimately lead to a more effective European policy towards other countries.

How will you achieve more effective European policy within EU, where bigger EU countries are negotiating for themselves and the others do not have other options then following the bigger?

On 7 September 2011, the Commission adopted a Communication on security of energy supply and international cooperation - "The EU Energy Policy: Engaging with Partners beyond Our Borders"¹⁶.

The Communication stresses that given both regulatory developments in the EU and changes on the global energy markets, an assertive and coordinated external energy policy is needed to promote the EU interests globally. It calls for new initiatives to develop mutually beneficial energy partnerships with key players on all subjects of common interest.

The Commission also adopted a legislative proposal for a Decision setting up an information exchange mechanism with regard to intergovernmental agreements (IGAs) between Member States and third countries in the field of energy. The two documents should be seen as a package.

The main objective is to make sure at an early stage that the IGA will be compatible with the EU internal market legislation and the security of supply policy.

Continuous contacts and exchange of information during the negotiations and the possibility for a compatibility check before the intergovernmental agreement is signed is therefore considered essential. In this respect, the same rules will apply to both small and large Member States.

The proposed Decision does not prevent in any way Member States from concluding Intergovernmental Agreements with third countries. The objective of the Decision is, once a Member State has decided to conclude such an agreement with a third country, to:

¹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0539:EN:HTML:NOT>

- ensure, at an early stage in the negotiations that the EU internal market rules and energy security policy goals are respected to ensure security of supply, the proper operation and functioning of the EU internal energy market and to create legal certainty for investment decisions.
- enhance transparency among Member States in a spirit of solidarity
- reinforce the individual and collective negotiating position of the EU Member States vis-à-vis third countries

To achieve these objectives, the Commission is proposing:

- an obligation for the Member States to share all existing intergovernmental agreements between them and third countries with the Commission and other Member States at the latest three months after the entry into force of the proposed Decision;
- an obligation for the Member States to inform the Commission and other Member States about negotiations for new intergovernmental agreements with third countries at various stages of the negotiations (before the negotiations begin, throughout the negotiations and once the agreement is ratified);
- a right for the Member State concerned or the Commission, to ask that the Commission participates as an observer in the negotiations. In this context, Member States also have the right to ask the Commission for assistance during their negotiations with third countries.
- a right for the Member State concerned or the Commission, to ask that the Commission assesses the compatibility of the negotiated agreement with Union law in order to ensure that the agreement is lawful.

And, how can we achieve agreement on topics like suppliers of oil where former Soviet republics want to reduce the Russian influence but Germany is in favor of Russian oil and gas?

The Russian Federation is the most important energy partner of the European Union. 31% of total EU's gas imports, 27 % of total EU's crude oil imports, and 24 % of total EU coal imports are supplied from the Russian Federation. A large part of the uranium used in the EU

is imported from the Russian Federation. Therefore, as an energy partner, Russia is and will remain essential to the EU as a whole.

Based on the close energy interdependency between the EU and the Russian Federation we must put our relationship on a stable and sustainable basis. To do that, we should know where we want to go, and what we would like to achieve in our respective markets in the EU and in the Russian Federation.

Building on these efforts, a joint EU-Russia Energy Roadmap will identify opportunities for long-term cooperation. These activities will support market reforms and help improve the investment climate for EU energy companies in the Russian Federation. They should enable better coordination in discussions on large infrastructure projects involving several EU Member States or third countries. Dialogue on nuclear safety should be intensified and, in line with the EU-Russia Partnership for Modernisation, cooperation on research and innovation, energy efficiency and other sustainable energy technologies should be extended.

Security of supply and security of demand issues will remain at the very centre of EU-Russia energy relations. Following the transit crisis in 2009, we have established an Early Warning Mechanism to prevent and better handle future crises. This will further improve coordination in case of supply or demand emergencies.

The EU-Russia Energy Dialogue also calls for increased cooperation between Member States and the Commission. Our energy cooperation requires a new and strong legal base. Therefore, the negotiations on the New EU-Russia Agreement need to address crucial topics like access to energy resources, networks and export markets, investment protection, reciprocity, crisis prevention and cooperation, level playing field, and pricing of energy resources. Legal certainty is also needed on nuclear issues, where the Euratom-Russia nuclear cooperation agreement is currently under preparation.

Despite reservations from individual Member States, the EU's external energy policy must act in the interest of the Community as a whole. The Russian Federation is an essential partner for the EU's security of supply; therefore it is essential that Member States adopt a coordinated approach.

2. How is it possible to end the problem of “national champions”? For example, nationalism was evident in 2007 when the Spanish government did not want to sell their “national champion” Endesa to the German firm E.ON?

The Commission's efforts aim to create a more integrated, interconnected and competitive market. However, energy markets remain national in scope and are highly concentrated. Moreover, the internal energy market is hampered by a host of different national rules and practices, making it difficult for firms to enter.

Pro-active competition enforcement, by the Commission together with the Member States, is needed.

Based on yearly reports by the national regulators, the European Commission is monitoring the market closely, identifying obstacles and shortcomings. Since 2003, heads of the national energy regulatory authorities meet in the European Regulators Group for electricity and gas. It acts as an advisory group, assisting the Commission in consolidating the Internal Market for electricity and gas.

As a number of shortcomings still exist in progress towards a truly open gas market, a third legislative package was adopted by the Commission in September 2007. This recommends, among other things, the effective separation of supply and production activities, harmonisation of the powers of national regulators, better cross-border regulation and effective transparency.

The EU is also working to improve the infrastructure required to transport energy as efficiently as possible to where it is needed. EU legislation aims to make the market accessible for all suppliers and eliminate barriers to cross-border trade.

A truly liquid and transparent market would make it possible to end the problem of national champions. But as in your example, where you refer to the planned take over of Endesa by E.ON in 2007, this is still dependent on the Member States' implementation of EU legislation, notably the third energy package. The Commission cannot hope to create an open market on its own, so the key to achieving the internal market for energy also lies with the Member States.

3. You aim to achieve a massive expansion of renewable sources of energy. How has the financial crisis influenced targets (for saving energy) set for 2020? Is EU capable of achieving these goals while struggling with probably the biggest financial crisis ever?

The crisis has indeed caused climate issues to be a little pushed to the back, with other seemingly more urgent priorities. However, we view climate issues as one of the main priorities, as it is so closely linked to the economy.

In terms of renewable energy, the European Commission presented on 31 January 2011 its Communication "Renewable Energy: Progressing towards the 2020 target"¹⁷. It shows that the 2020 renewable energy policy goals are likely to be met and exceeded if Member States fully implement their national renewable energy action plans and if financing instruments are improved. It also stresses the need for further cooperation between Member States and a better integration of renewable energy into the single European market. Estimates indicate that such measures could lead to 10 billions Euros savings each year.

In terms of energy efficiency, we are still lagging behind. Energy efficiency would also inevitably require certain investments. However these costs are recouped in the medium term through the benefits of consuming less energy. Energy efficiency is fundamental for the competitiveness of Europe's industries and for job-creation, so it is also a way of stimulating growth.

Indeed, getting on track to achieve the 20% target is forecast to increase EU GDP by €34 bn in 2020 and increase net employment by 400 000 jobs. Overall, the medium and long-term benefits of such a system will outweigh the costs by far. The achievement of 20% energy savings (equal to 368 Mtoe) in 2020 would avoid the need to construct 1000 coal power plants or half a million wind turbines. For these reasons, the Commission adopted the Energy Efficiency Directive¹⁸ in June 2011.

The EU's efforts to promote renewable energy and energy efficiency would be beneficial beyond 2020 as they would put the EU on the track of a low carbon economy. The Commission will present in December 2011 its Roadmap 2050, which is scheduled to be

¹⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0031:EN:HTML:NOT>

¹⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011PC0370:EN:NOT>

adopted on December 13th. The Roadmap looks at different scenarios for the development of the energy system in Europe to 2050. Whichever scenario is considered, the price of energy will increase in the coming decades. Therefore, although the current climate is unfavorable to financing new investments, the cost of not investing is even greater.

Finally, in October 2011 the Commission presented its infrastructure package. For the first time, the EU will be co-financing the construction of large energy infrastructure from its regular budget. Projects which are selected as being of "Common Interest" to the Union will be eligible for EU funding in the form of grants, project bonds or guarantees. For example in the period 2014-2020, €9.1bn is earmarked for energy infrastructure under the "Connecting Europe Facility".

Despite the financial crisis, the EU is still setting ambitious targets for renewable energy and energy savings. Although these might be costly in the short-term and could seem like secondary investment priorities, they are essential to avoid even greater costs in the long-term. Moreover, they are investments that will also boost the economy.

4. What is your point of view on diversification? Is the main issue of EU diversification to increased use of alternative energy sources (to use more green technologies than oil and gas) or is it dependent on diversification by country (to not be independent only on Russia and Arabs)? Which of the two is a priority for EU?

It is a fact that a part of the primary energy resources worldwide are located in unstable regions or need to transit through such regions to reach the EU. This is why the EU energy security policy focuses on diversification of suppliers, routes and mechanisms in order to balance risks.

It is also a fact that due to the scarcity of primary energy resources and increasing global demand, particularly with the additional pressure from China and India, oil prices are bound to increase significantly over the next few decades. Moreover, the EU is committed to combating climate change, which means it needs to look to new sources of energy with fewer greenhouse gas emissions.

To sum up, rising energy prices and increasing dependence on energy imports jeopardise our security and competitiveness, while at the same time key decisions have to be taken to slash our emissions and mitigate climate change.

In view of this, diversification is a key priority for EU energy policy, whether it is diversification of suppliers or of sources. To make the EU more independent and competitive, both are essential as they go hand in hand.

To diversify its suppliers, the EU is increasing its ties with its neighbours to the East and to the South. For example, while the opening of the Nordstream pipeline in November 2011 brings us closer to Russia, we are currently negotiating the Southstream pipeline which will bring us closer to Turkey and countries in the Caucasus. In the Mediterranean, just last week we signed the Medgrid/Desertec agreement which will increase our energy ties with countries in North Africa.

The EU policies to promote the use of renewable energy sources and energy efficiency can be useful to diversify on both fronts. Diversify our energy sources, by increasing the share of renewable and other clean energies in our energy mix. But also diversify our suppliers, firstly by avoiding a too high dependence on oil and consequently on oil-producing countries, and secondly by involving new players in our external energy relations, such as the North African countries who will supply solar energy to the EU through the Desertec project.

5. Should EU appointed an energy policy high representative to ensure that Europe speaks with one voice in this area? If yes, how would he/she be chosen?

Speaking with one voice is key to ensuring European interests abroad. The Communication on "The EU Energy Policy: Engaging with Partners beyond Our Borders" and the accompanying Proposal (for an information exchange mechanism for IGAs, see question 1 for further detail) are a step in this direction.

Ultimately, speaking with one voice on energy issues would involve fully delegating competence in energy to the EU (represented by the Commission). The Member States can choose to do so, as for example they have done with the treaty for the Trans-Caspian Pipeline System, which will be concluded by the EU after decision by all 27 Member States that the European Commission should lead the negotiations on behalf of them all.

In such a case, the Commissioner for Energy would represent EU interests.

Of course, given the important geopolitical aspects of many energy agreements, fully delegating responsibility for all negotiations would prove tricky. A wide range of interests are at stake, and Member States often do not have the same interests in international agreements as they have different national energy mixes and different political ties with third countries. Therefore, at present, the EU's strategy is more one of cooperation and coordination than full delegation.

6. Stéphane Buffetaut (Employers' Group, France) said that the EU's dependency on external suppliers is constantly growing. "It is a matter of great concern that the EU is increasingly dependent on undemocratic and unstable areas; in the long term, this could create many difficulties for the overall security of the EU," he said. Would you agree with him? How can EU avoid that?

Stéphane Buffetaut's view on the EU's dependency on external suppliers is justified, and the EU is confronting this challenge through various measures to diversify its suppliers and sources (see question 4).

The European Economic and Social Committee, of which Stéphane Buffetaut is a member, plead for a strengthened relation with key energy suppliers and transit countries, which is precisely the topic addressed in the Commission's Communication " The EU Energy Policy: Engaging with Partners beyond Our Borders".

The EU's dependence on particular areas, which may be areas of political instability, cannot be changed entirely in the sense that these are the countries that produce fossil fuels. However, the EU can, and is, try(ing) to the maximum to diversify its suppliers and sources in order to lessen this dependence as much as possible. Beyond strengthening external energy relations, it is essential for the EU to meet its targets in terms of renewable energy and energy efficiency, as fossil fuels will not be around for ever so the EU will have to learn, starting today, to gradually do without them.

7. Germany's decision to phase out nuclear power by 2022, which was passed by the German Bundestag in June this year, has provoked irritation, among its pro-nuclear neighbour states. Will Germany be left to stand alone or will other European countries follow suit? Will EU follow Germany?

Is it true that of 143 nuclear power plants currently running in the EU, none will be tested for core safety risks such as the threat of a terrorist attack or a plane crash? (stated in magazine "Europe's World - autumn edition 2011).

Decisions on the energy mix remain of national competence. Therefore the EU has no position for or against nuclear energy; it is Member States who must decide.

However, the EU recognises that **nuclear safety and security** are of the highest utmost importance to the EU and its people. Hence, ensuring the highest possible standards of nuclear safety, security and emergency preparedness and response is a central concern of nuclear energy policy, as much in Europe as globally. The accident that occurred at the Fukushima-Daiichi nuclear power plant in Japan, following the earthquake and tsunami of 11 March 2011, has renewed political attention in the measures necessary needed to minimise risks and guarantee the highest levels of nuclear safety, security and non proliferation.

In view of this, on June 1st 2011, together with national regulators¹⁹ and the nuclear industry, the Commission launched a process to carry out EU-wide **comprehensive risk and safety assessments** of nuclear power plants ("**stress tests**"). Results of the stress tests will be known next year once the tests are finalised.

Security threats, namely the prevention of and response to intentional acts (such as the threat of a terrorist attack), are assessed in a parallel process run under the auspices of the Council of the EU. The progress report of the newly created Council Ad-hoc Group on Nuclear Security highlights that Member States in their commitment to nuclear security are ready to go further, making full use of, and strengthening, relevant international regimes.

¹⁹ National nuclear safety regulators meet in the European High Level Group on Nuclear Safety and Waste Management. This group was set up through the Commission Decision 2007/530/Euratom of 7 July 2007 (O.J. L 195/44, 27.7.2007, p. 44 – 46). The group later adopted the acronym ENSREG (European Nuclear Safety Regulators Group).

Moreover, should a major nuclear accident take place on any EU power plant, there is an EU mechanism in place to provide, at an early stage, necessary information with a view to protect the general public²⁰.

The European Commission is already now drawing the first lessons from the tests, although the final results of the stress tests will only be known next year, when the tests are completed. The Commission Communication on the interim report on the stress tests ²¹ identifies a number of policy areas where further action is deemed necessary, either through better coordination among Member States or by proposing new EU legislation on nuclear safety:

- New EU legislation could define common criteria for the siting, the design, the construction and the operation of nuclear power plants. Legal provisions should also enhance the independence of national regulators which grant the licence and make controls on the spot.
- Member States could put cross-border nuclear risk management plans to prepare better for a nuclear emergency and to coordinate their response actions.
- A European approach to liability should be achieved. Victims should become the same compensation irrespective of their country of residence.
- EU Research Programmes should focus on nuclear safety.

Background

The aim of the stress tests is to reassess whether the nuclear power plants can withstand the effects of natural disasters, human failures or malevolent acts.

Operators have to submit the final report by 31 October 2011 and national authorities by 31 December 2011. The final national reports will be subject to the peer review process conducted by experts from other Member States and a representative by the EU Commission. The European Commission will present the final results to the European Council for the meeting scheduled for June 2012.

²⁰ Council Decision 87/600/Euratom of 14 December 1987 on Community arrangements for the early exchange of information in the event of a radiological emergency, OJ L 371 of 30.12.1987, p. 76; the European Community Urgent Radiological Information Exchange (ECURIE) system is the technical implementation of this Council Decision and requires from the ECURIE Member States that they promptly notify the Commission and all the Member States potentially affected, when they intend to take counter measures in order to protect their population against the effects of a radiological or nuclear accident.

²¹ http://ec.europa.eu/energy/nuclear/safety/doc/com_2011_0784.pdf

The national reports and peer review results will be public. National progress reports are available at the ENSREG website.

http://ec.europa.eu/energy/nuclear/safety/stress_tests_en.htm

PRILOGA B: Intervju - sogovornica dr. Romana Jordan Cizelj, evropska poslanka in članica Odbora za industrijo, raziskave in energetiko pri evropskem parlamentu. December 2011.

EU je sprejela visoke cilje glede implementacije okoljevarstvenih standardov in razvoja obnovljivih virov. Hkrati pa si je zadala cilje tudi na področju energetske politike, kjer želi zmanjšati odvisnost od majhnega števila držav, predvsem Rusije. Obnovljivi viri energije so trenutno med dražjimi, cene nafte rastejo, zato takšne razmere omogočajo družbam, ki so locirane v državah z rudnimi bogastvi (premog) še večje izkoriščanje le teh, ker je takšna energija cenejša, pa čeprav najmanj prijazna okolju.

VPRAŠANJE: Kako vi gledate na nastalo situacijo? Kako bi jo lahko rešili oziroma zamejili, da se zaradi trga, ki išče najcenejšo energijo, ne bi več pojavljali energenti, ki so najbolj škodljivi okolju?

Več izzivov je s katerimi se trenutno ukvarja politika in seveda iz katerih mora človeštvo najti svojo pot. Mi te rešujemo preko EU saj smo ugotovili, da je tako lažje. Eden od teh izzivov je zagotovo kako zagotoviti varno in zanesljivo dobavo energije, drugi izziv pa predstavljajo podnebne spremembe. Ta dva izziva pa si nasprotujeta. Če bi stvar prepustili samo trgu, bi se res zgodilo to, kar ste omenili. Trg bi izbiral energente, ki bi bili najbolj konkurenčni, ki bi imeli torej najnižjo ceno. Tu bi prišla v poštev hidroenergija pa tudi premog, ki imata najnižjo ceno, če ne upoštevamo okoljskih standardov. Prav zaradi tega, ker trg tega ne more uravnavati, je potrebna druga regulacija oziroma zakonodajno okolje. Z regulacijo je potrebno trgu postaviti dodatne kriterije. Te kriterije je EU postavila na takšen način, da je ogljiku postavila ceno. Energenti, ki spuščajo v ozračje toplogredne pline, morajo za to plačati določeno ceno. To smo naredili na takšen način, da je celoten sistem energetike vključen v ETS sistem (Emission trading system).

Še leta 2008 si je EU med cilji zadala tudi postavitev novih nukleark. Po tragediji na Japonskem leta 2011 pa se je situacija in naklonjenost tega vira energije zmanjšala. Hkrati pa projekcije kažejo, da naj bi odvisnost EU od uvoza nafte in zemeljskega plina do leta 2030 zrasla na 90% in 70%.

VPRAŠANJE: Se bo EU po vašem mnenju podredila politiki Nemčije? Kako bi morali ravnati v primeru nukleark?

Glede Nemško-Francoskega vlaka: ti pogovori potekajo z medvladnim sodelovanjem in takšna prihodnost EU ni dobra. Prihodnost EU je v komunitarnem sodelovanju, kar pomeni v sodelovanju, ki poteka bolj demokratično, kjer ima večjo vlogo Evropski parlament. Ne smemo pozabiti, da je to edina evropska izvoljena institucija. Parlament nenehno vzpodbuja Evropsko komisijo, da gre na komunitarno pot. Če pogledamo tisti najpomembnejši zakonodajni paket, ki je bil sprejet v zvezi s finančno krizo, t. i. »Six pack« (sveženj šestih zakonodajnih ukrepov), je imel Evropski parlament moč soodločanja, kar pomeni, da je bil prav toliko močan kot ministri držav članic. Tu smo doseli nekaj bistvenih sprememb v dobro EU. Resnično verjamem, da je prihodnost v komunitarnem pristopu.

Podobno je na področju energetike, kjer pa je to poglobljanje bistveno počasneje. Tudi zato, ker razmere terjajo ukrepanje na področju finančnega in gospodarskega področja in ne toliko na področju energije.

Na področju jedrske energije pa lahko opazite, kako Nemčija ne vpliva na odločitve ostalih držav članic. Če govoriva o vlogi jedrske energije, je potrebno vedeti, da si vsaka država članica sama določa svoj energetske mix. Vsaka država članica sama odloča o tem, ali bo imela jedrsko energijo ali ne. Na evropski ravni pa je zakonodaja, ki jo je lažje uresničevati, če je sprejeta na evropski ravni. Jedrska varnost gre preko meja, zato imamo v Evropi direktivo o jedrski varnosti in zato so bile po nesreči na Japonskem sprožene številne razprave na ravni EU o tem kaj je bil vzrok nesreče, ali se lahko takšna nesreča zgodi tudi v Evropi in kaj moramo na evropskem nivoju narediti, da jo preprečimo. Zato je EU začela z izvajanjem obremenilnih testov s katerimi se ocenjuje varnost jedrskih elektrarn in to je tisti prvi korak k harmonizaciji ukrepov v primeru velikih nezgod na evropski ravni.

Pristop držav je povsem različen. Nemčija je res naredila velik korak, spremembo. Druge države pa pravzaprav ne. Finci ne samo, da nadaljujejo z gradnjo nove jedrske elektrarne ampak so potrdili gradnjo še ene nove, podobno je v Franciji. Edina država je torej Nemčija, druga pa Italija, ki se je odrekla temu, da bi spet stopila v jedrski program. Pri ostalih pa jaz upam, da bo njihov pristop veliko bolj resen v smislu, da je varnost pomembnejša od dobička.

VPRAŠANJE: Ti testi o varnosti jedrske energije naj ne bi vsebovali vidika terorizma. Kako komentirate to dejstvo?

Terorizem je sociološki vidik. Pri vsaki tehnologiji, ki jo uporabljamo, ima določena tveganja. Nekatera imajo večja, druga manjša. Večje, kot so posledice teh nesreč, manjše so verjetnosti, da se te nesreče zgodijo. Družba sama uravnava kaj je pripravljena sprejeti in česa ne. So pa to subjektivni kriteriji. Delovanje termoelektrarn po svetu je terjalo bistveno več človeških življenj kot delovanje jedrskih elektrarn.

Poudariti želim pa, da vsaka država, ki ima jedrsko energijo, opravlja t. i. verjetnostne varnostne analize. To je ogromna znanost, saj sem to sama tudi počela in to področje dobro poznam. Gre za veliko znanost s katero se ukvarja ogromno znanstvenikov, strokovnjakov, ki ocenjujejo varnost jedrskih elektrarn in iščejo možne situacije, ko bi lahko šlo kaj narobe in kako to preprečiti. V teh ocenah vključijo tudi zunanje dogodke, dogodke, ki povzročijo nesrečo vendar niso sproženi v elektrarni. Takšni dogodki so npr. cunamiji, potresi, ... in tudi možni teroristični napadi. So pa te analize odvisne od posamezne države, od tega, kakšne zahteve za te analize so znotraj države. Če želimo zagotavljati najvišji možni nivo jedrske varnosti je pomembno, da imajo države dovolj močne regulatorne organe kot je v Sloveniji Uprava RS za jedrsko varnost. Ti organi morajo biti neodvisni, strokovno izredno močni, da lahko postavljajo te zahteve. Pri teh testih EU nima besede, ker je bila šele leta 2009 sprejeta prva direktiva, ki govori o sinhronizaciji in usklajevanju jedrske varnosti v članicah EU. Prej tega ni bilo. Verjamem, da se bodo na evropskem nivoju v prihodnosti oblikovale še dodatne smernice. Pravna podlaga Evropski komisiji ni omogočala, da bi bili ti obremenilni testi obvezni za države članice vendar so se članice same zavezale, da jih bodo opravile. In tukaj se vidi resen odnos držav članic do tega vprašanja. Na sploh je sistem pri jedrskih elektrarnah takšen, da se elektrarne po svetu (pod okriljem Mednarodne agencije za atomsko energije pri OZN) obveščajo o napakah v elektrarnah. Torej, če je kje kaj narobe, dobijo tudi ostale elektrarne informacije o tem, da lahko preverijo, ali se lahko to zgodi tudi pri njih. Tukaj gre tudi za nejedrske dogodke kot je npr. spuščanje enega ventila.

Največje članice EU se individualno dogovarjajo glede preskrbe z energijo z dobavitelji nafte, zemeljskega plina. EU v celoti predstavlja 495 milijonov prebivalcev kar pomeni, da je za Kitajsko in Indijo tretja po številu prebivalstva. En glas EU bi v tem primeru bil veliko

močnejši (tudi v pogajanjih) kot pa posamezni glasovi članic. Še posebej v prihodnjem obdobju, ko bodo potrebe po energiji na Kitajskem še večje kot danes.

VPRAŠANJE: Ali bo mogoče v prihodnje doseči en glas EU v zunanji energetske politiki? Kako bi to dosegli? Kje vidite morebitne težave in izzive?

Načelno je to spoznanje že sprejeto s strani evropske politike v prejšnjem mandatu. V letih 2006-2007 je bilo sprejeto stališče, da EU oblikuje skupno energetske politiko, ker bo močnejša. Takrat je bilo definirano, na katerih področjih bo ta skupna energetske politika oblikovana. Eno področje je tudi zunanja skupna energetske politika. Sama ocenjujem, da je to področje tisto, ki ga bo najtežje uresničiti. Tako kot bo težko uresničiti skupno evropsko zunanjo politiko nasploh. Po eni strani članice želijo biti samostojne, po drugi strani pa vedo, da smo močnejši, če nastopamo skupaj. To bo odvisno od politične kulture, kako hitro bomo na tem področju napredovali. Odvisno bo tudi od odgovornosti in solidarnosti. Ko bo potrebno pri kakšni stvari stopiti na stran, da bo imela od tega koristi celotna EU. Ena od takšnih stvari, ki poteka na podlagi te odločitve za skupno evropsko politiko, je plinovod Nabucco, ki pa se sooča z vsemi težavami kot evropske politika. Smo na začetku, napredujemo počasi, vendar napredujemo.

Energija je kot hrana in voda. Vsak človek jo potrebuje, je strateški energent. Zato so države imele in želijo imeti določen vpliv na to področje. Tudi ljudje pričakujejo od politike, da bo oblikovala takšno okolje, da bodo imeli dostop do elektrike, da ne bo izpadov plina, da bodo cene sprejemljive, ... Prav te zahteve ljudi vplivajo na politiko, da je pri teh vprašanjih zelo previdna. Na evropski ravni smo prepoznali, da je prednost, če gremo v oblikovanje skupne energetske politike. A gre počasi. Problem so državni trgi, regionalni trgi, trenutna nepovezanost energetske sistemov, ki bi omogočali resnično delovanje trga. Trenutno so plinske in električne povezave slabe. Zato je komisija pripravila »Connecting Europe facilities«, mehanizem za povezovanje EU na področju telekomunikacij, transporta in energetike. Na področju energetike je trenutno predlog za dobrih 9 milijard evrov, ki bi se začeli črpati po letu 2013, ko začne veljati nova finančna perspektiva. Iz tega mehanizma naj bi se spodbujali projekti medsebojnega povezovanja. Delamo pa tudi na področju zakonov, ki so bili sprejeti v okviru tretjega energetskega paketa na področju elektrike in plina in določajo pravila, ki jih bodo morale države članic izpolniti, da bodo začeli delovati tržni mehanizmi. Ampak to se šele začne implementirati. Mi smo šele na začetku. Da spomnim na agencijo Acer, ki se je šele sedaj konstituirala. Naslednje leto začne šele z resnim delom. Začela bo

implementirat direktivo Remit, ki je bila sprejeta letos in obravnava zlorabe na notranjem trgu elektrike in plina.

VPRAŠANJE: Torej bi se strinjali, da EU trenutno ne nastopa z »enim glasom«?

Seveda se strinjam. Se pa trudimo, da bi in gremo počasi po korakih k temu.

Graditi naj bi se začela plinovoda »Južni tok« in »Nabucco«, »Severni tok« pa so pričeli graditi maja 2011. Pri gradnji Severnega toka in pri Južnem toku ima več kot polovični delež v konzorciju prav Rusija oziroma podjetje Gazprom. Pisalo se je celo, da naj bi se Gazprom pogovarjal tudi o deležu v konzorciju pri plinovodu Nabucco.

VPRAŠANJE: Je trditev: »EU se z gradnjo plinovodov Nabucco, Severni in Južni tok oddaljuje od svojega cilja: zmanjšanja odvisnosti od enega velikega dobavitelja – Rusije« pravilna?

Najprej bi negirala to, da sta Severni in Južni tok projekta evropske politike. Severni tok je projekt Nemčije, od katerega pa bo zaradi načela solidarnosti imele koristi tudi ostale države članice. Nemci so se za ta projekt dogovorili v času, ko je bila potrjena skupna evropska energetska politika. Bodo pa v prihodnosti države članice morale delati v okviru skupnosti in jih kot take obravnavati. Od takrat, ko je bil ta projekt zagnan, je v Evropi bila sprejeta nova direktiva, po kateri morajo biti plinovodi na novo opremljeni, saj mora sedaj plin teči v obe smeri in ne samo v eno, kot sedaj.

Južni tok je Gazpromov projekt, Nabucco pa evropski. Tudi sama sem slišala o namenih, da bi naj Gazprom šel v projekt Nabucco, vendar to so privatni konzorciji. Mene kot političarko zanima samo to, da kdorkoli, ki bo vstopil v ta projekt, omogoči normalno delovanje evropskega trga in da ne bo imel privilegiranega položaja. Take zahteve so tudi vključene v tretji liberalizacijski zakonodajni paket. Problem pri Rusih je ta, da so zelo centralizirani in močni igralci, mi pa gremo v oblikovanje trga tako, da zahtevamo vertikalno razvezanost.

Cene, ki jih dosegajo uvoznice nafte, so odvisne od različnih dejavnikov, tudi političnih zavezništov. Vse močnejši postaja Azijski trg. Kitajska je postala drugi največji naftni trg. Povpraševanje je vse večje, ponudba pa ostaja na isti ravni.

VPRAŠANJE: Kako se bo EU spopadla z izzivi v prihodnje tudi na področju vse večje azijske moči in zagotovila Evropi stabilnost?

Ker je rast prebivalstva čedalje večja in ta višek ni na račun EU, zato pričakujemo, da bo v prihodnosti še več takšnega tekmovanja, ki je odvisno tudi od drugih socioloških dejavnikov. Eden od njih so zagotovo določene vrednote, ki so vtikane v evropsko družbo zaradi katerih so nekatere azijske družbe uspešnejše na afriških trgih. Rešitev EU vidim v tem, da preveri, kakšne zmogljivosti ima sama pri sebi, da čim bolj izkorišča vire, ki jih ima in za katere ni potrebno tekmovati na mednarodnih trgih. To pa na energetske trgu predstavljajo obnovljivi viri. Delno je evropski pristop, da se kot trajnostni pristop obravnava jedrska energija, ker je pri njej težje zagotoviti človeško znanje kot energent, ki ga je v Evropi zelo veliko. Je pa to politika, ki je horizontalna, saj ne sega samo na področje energetike, tekmovanje za energetskimi viri na nekaterih drugih področjih, npr. področjih redkih zemljin, je še veliko bolj kruto. Tu imajo nekatere evropske firme še večje težave, zato je tu horizontalna politika sicer na sploh usmerjena v to kako do učinkovitega ravnanja z viri.

VPRAŠANJE: Desertec projekt je usmerjen v Severno Afriko. Se vam zdi to dobra ideja?

Ravno pri tem, da hočemo energetske sektor očistiti ogljika, moramo razmišljati o takšnih projektih, ki so pravzaprav fascinantni. Vendar takšnih projektov politika ne more financirati. Lahko ustvari primerno okolje za investitorje vendar predstavlja takšen projekt tudi veliko tveganje.

Moje osebno mnenje o tem projektu je, da so ljudje navdušeni nad tem projektom vendar to ni odgovor za EU. Zakaj? Zato, ker bomo zopet odvisni od drugih držav, v tem primeru od držav Severne Afrike. To je področje, ki se bo razvijalo, kar pomeni, da bodo sami potrebovali to elektriko. To je sončna energija, ki je pretvorjena v električno in mora biti prenesena v EU. Če je to področje nestabilno, če pride do česarkoli, bo podobno kot pri plinu. Ko bo prišlo do stanja, ko ne bomo prišli do energije. Je pa res, da takšni projekti razpršijo uvozno odvisnost.

**VPRAŠANJE: V katero smer bo po vašem mnenju »plula« EU na področju energije?
Saj svojih virov energije nimamo veliko.**

Ogljikovodikov zagotovo nimamo veliko, da bi lahko tukaj kaj spremenili. Včeraj je komisija objavila »Road map 2050« (16. december 2011). Komisar je dejal, da so pripravili več scenarijev vendar pri vseh scenarijih odvisnost od plina ostaja. Pri energetiki bi po mojem mnenju morali preveriti kakšne vire imamo na področju EU. Jaz ne bi zapirala vrat jedrski energiji. Želim si, da bi bilo še več prevzemanja odgovornosti za varno delovanje elektrarn na področju EU. Tudi nimamo tako malo biomase, vetra, sonca, ...

Morate vedeti, da tudi hidroenergija spremeni okolje, s tem so že bile težave tudi v Sloveniji. Tisto, kar je po mojem mnenju največji problem, kako komunicirati z ljudmi, da če želijo živeti tako kot živijo, je potrebno energetske objekte umeščati v prostor. Poglejte Slovenijo, smo proti jedrski energiji, vetrni, vodni, proti izkoriščanju premoga, tudi sončna energija ima slabo podporo. Tako ne gre naprej. Ljudem je potrebno povedati, da če želimo živeti kot živimo, moramo proizvesti toliko in toliko energije in da imajo na izbiro ali bodo imeli vetrno energijo, sončno ali katero drugo.

Če želimo dvigniti delež obnovljivih virov energije, moramo definirati trajnostne kriterije za uporabo biomase. Te imamo sedaj zgolj za biogoriva. Biomasa je vir, ki je aktualen vendar rabimo trajnostne kriterije da se nam ne bo zgodilo isto, kot pri biogorivih, kjer so za polja in lokacije tekmovali pridelovalci hrane in pridelovalci goriva. Druga stvar, ki se mi zdi pomembna, pa je zajemanje in shranjevanje ogljika. Torej uporaba premoga in ogljikovodikov kjer se izloči ogljik in se ga shrani.